

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TEL. F. ON 3.39.10

Apare de 3 ori pe lună

PREȚUL 20 LEI

ANUL LIII Nr. 5

Duminică 20 Februarie 1944

Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

OLGA GRECEANU

Boerul Amza-Jianu
(din „Haiducul” de Bucura Dumbravă)

Privighetoarea oarbă

de RADU GYR

Li se datorează esteților „artelor poezice”, din Renaștere și din cel de-al XVI-lea secol tranșez anumite precepte morale impuse scriitorilor de alădată. De prețiozitatea de-a oferi norme de conduită etică artistului-om n'au scăpat nici Pierre Ronsard, nici Vauquelin de la Fresnaye, nici — mai ales — Boileau.

Dacă în „Abrégé de l'art poétique français” Ronsard condiționează calitatea inspiratelor lirice de virtuțile morale ale poetului, socotind „muză” a sezață numai într'un suflet „bun, stănt și virtuos” și mergând până la dictarea comportării artistului față de confratril săi, și dacă Vauquelin de la Fresnaye, în al său tratat de „art poétique en vers”, nu amănă decât o poezie și o tragedie de esență creștină, cel care ajunge până la legiferarea raporturilor scriitorului cu societatea, intolerant și sever preceptor, este dogmaticul Boileau.

Printre atâtea canoane morale cuprinse în faimosul „Chant IV” — față de care un La Fontaine, un Verlaine, un Rimbaud, un Gauguin sau un Oscar Wilde nu pot rămâne decât etern „damnați” — se întâlnește și celebra lozintă: „Travaillez pour la gloire”, atât de uzurată arunca scriitorului, de pe estrada unei vieți comode, de către bine întreținutul Nicolas Despreaux.

Pe cât de solemn formulate, pe atât de ridicule în esența lor, versurile unde Boileau impune artistului renunțarea la faloase materiale și travaliul pentru o exclusivă glorie albă, sunt, de mult, ceiaș și trebuie să fie, pentru scriitorul apusean: ipocrite și inutile.

De multă vreme, scriitorul din țările de veche cultură — și chiar scriitorul de peste ocean — își asigură existența prin literatură sau, fără ca nimeni să-i mai arunce în față ipocriția unor precepte căzute în desuetudine și în grotesc:

„Travaillez pour la gloire, et qu'un sondeur gaine
Ne soit jamais l'objet d'un illustre écrivain.”

În Franța, în Germania, în Anglia, în țările nordice, relațiile dintre scriitor și editor au vechime de înțelegere armonioasă, iar colaborările la ziare și periodice se așează sub eleganta unor onorarii demne de prestigiul scriitorului.

Ca imorale sunt privite, astăzi, în țările pămîntice, numai eventualele tentative de a frustra pe scriitor în drepturile și onorariile sale.

Invins și alungat din apus, legiutorul conștient al poetului aspirant la imaculată lauri ai gloriei și nu la „căștiguri murdare”, și-a aflat adăpost de refugiu la noi, unde mitul „privighetorii oarbe” dănuie încă.

Intr'adevăr, numai aici, la noi, mai poate supraviețui penibila legendă a operelor condiționate de aprigă suferință, a cântecului incapabil să se zămislească decât între grățiile coliviei unde tănjește privighetoarea oarbă.

Impropriu și ignobilă zilelor de azi, această legendă circula încă pe sub nasul subțire al culturii actuale, lăsând să se stînză pe droșurile destinate ale unui pat de spital hoștului putred al poetului, plimbându pe ulițele Capitalei strictețit lui Artur Enescu, ori îmbuibând pe editorul și pe librarul rotofei din cărțile fraudate ale bietu-

lui scriitor, care e dator să muncească... pentru glorie și nu pentru ticălosul câștig.

Așa se face că, pe meleagurile privighetorii oarbe, autorul e silit să semneze contracte prin care i se oferă 20% — ha chiar și 18 și 15 la sută, din prețul imprimat pe care, în timp ce librarul „mesteșug” și „onest”, 40 la sută din acelaș preț. (Când scriitorul țânăr a avut fantezia să-și tipărească opera în „editură proprie”, atunci librarul se transformă în veritabil gangster, smulgându-i între 40 și 50 la sută pentru colportaj).

Și tot așa se întâmplă — în tinuturile unde canoanelor morale ale lui Boileau li se acordă încă binevoitor azil — cu jalmicele onorarii, prin care adm'nistrațiile cutor gazete sau periodice ofensează pe colaboratorii scriitor, invitat (ori numai nevoiți) să le urce treptele pentru a le hrăni paginile cu manuscrisele lui.

(Urmare în pag. 2-a)

RENAȘTEREA ITALIANĂ VĂZUTĂ DE BURCKHARDT ȘI PAPINI

de DOROTHEA CHRISTESCU

„Renașterea și-a asigurată o neobișnuită răspândire, schimbată cu timpul într-o adevărată contagiune, fie că a fost vorba de cultul pentru Artă, de pasiunea pentru Știință, de dragostea pentru glorie, sau de toate celelalte pasiuni care au bătut-o în tot felul.

„De aceea, oricât s'a străduit fiecare exponent al Renașterii să înfăptuiască deplin și definitiv acel ideal de armonie interioară despre care vorbeam, nici unul nu s'a putut sustrage unei dramatice crize spirituale, provenită poate tocmai dintr'un dezechilibru între idealuri: între cel estetic și cel spiritual, între cel moral și cel național, între atâtea altele câte a cunoscut o epocă de variate năzuințe ca aceasta. Iar criza a fost exasperată și de disproporția dintre pasiunea cu care a fost urmărit programatic idealul suprem de care s'au lăsat insufleți acești oameni (în primul rând refacerea existenței lor, spre a putea fi la înălțimea vieții marilor străbuni din Antichitate), precum și de contingentele locului și momentului trăit de dânsii”. (Alexandru Marcu, Valoarea artei în Renaștere, pp. 13-14).

Astăzi, un secol după apariția cărții elvețianului Burckhardt: Die Kultur der Renaissance in Italien, valoarea acestei epoci, cea mai strălucitoare a artei și a culturii poporului italian, este pe calea unei fundamentale revizuirii și a unei definitive puneri la punct.

Jacob Burckhardt, cu o înțelegere și o înțelegere artistică de nediscutat, puse în lumină toate elementele clasice proclamate și acamate cu atâtea țării de Renaștere. Astăzi, cercetările făcute în jurul Renașterii tind mai mult la descoperirea originilor religioase și a aspirațiilor creștine ce îi stau la bază.

În Germania, contrar lui Burckhardt, care culșează Renașterea ca o operă a Omului nou, înfăptuită de el și desăvârșită în armonie cu realitatea ce-l înconjoară și-i aparține, Burdach, în aceeași Renaștere vede un curent de origine religioasă, a cărui primă manifestare ar fi de căutat în predicile lui Giocchino di Fiore și în enunțarea acelei „renovări integrale” îndepărtată sub semnul și ocrotirea Spiritului.

Problema este reluată de Papini, care într-o culegere de studii ce conțin pagini de originalitate și concepții sugesive, se întreabă: întrucât se deosebește Renașterea de Evul-Mediu?

Răspunsul dat în Memorie di Dio (1912) este de o lămurită precizie.

Evul-Mediu, spune el, a fost domeniul raționalistilor, al intelectualilor, al doritorilor de tot ce e abstracție și verbalism. Metafizicienii scolastici și contemplativi mistici sunt de acord în a uita și a suprăma senzațiile curente sau formele corporale

ale lumii vremelnice. Pentru ei, nu contează decât eul logic și eul extatic. Omul, după ce a negat tot ce este pămîntesc și s'a desprins de el însuși, este redus la o stare de spirit pură; universul, urmându-i pilda, devine — după aceiași scolastici — o mașină spectrală de idei, de esențe și de simboluri verbale.

Atâtea vreme cât această puternică dominie a intelectualului vieștește și produce capod'opere, reacțiunea naturilor poetice și clasice este extrem de moderată și împăciuitoare. Dar când geniul creator se vultă lizează, când misterul devine o prolificitate pur cerebrală, ascetismul o predică mecanică și scolastica un interminabil joc de întrecere între călugări mai mult capabili să îndemne la scepticism decât să însufle credință, atunci noile generații se răzvrătesc în contra acestei „lichidării” a omenirii, în contra sufletelor uscate și a vieții golită de semnificația ei înaltă. Ele se îndreaptă — cum era dealtfel și de așteptat — către virtuțile contrarii, acelea tocmai sacrificate până mai ieri. Intellectul abstract va fi înlocuit de imaginație, observația va ocupa locul dialecticii, arta va detrona neobosită cercetarea a divinității. Natura recucerită și transfigurată, acum operă de creație divină, va fi împreună cu inteligența, mijlocul de a se ajunge la Dumnezeu. Astfel — și aceasta este în rezumat teza lui Papini — Renașterea constituie o răscumpărare a poezilor asupra adepților abstracției.

(Urmare în pag. 2-a)

Un invins: Traian Demetrescu

de CONSTANTIN-STELIAN

Aceia cari au atins vârsta maturității își mai reamintesc poate, cu multă plăcere de nostalgia romanjă „Călugărul din vechiul schit”, cu care ne-am desmierdat primii ani ai tinereții. Pușini, însă, își mai aduc aminte de făuritorul acestor subtile versuri: unii chiar îl vor și ignorând. Și pe drept cuvânt: Traian Demetrescu s'a stins din viață încă din 1896 și, odată cu așternerea jaramei peste trupul nelucrușului poet, s'a așternut și coibul uitării peste numele său.

Precum singur o constatare și o declara, el a fost un invins și destinul său literar nu s'a desprins cu mult de viața sa pămîntescă. Foarte pușini aintre mănătorii condelului a avut o viață atât de asemănătoare cu opera lor. O adâncă duioșie se desprinde din întreaga operă, și o adâncă duioșie încercăm când ne aplecăm asupra scurte și chinutei sale vieți.

Născut în ziua de 5 Decembrie 1866 dintr'o familie de oameni meșteși din Crtiova, Traian Demetrescu a fost sortit, încă din primii ani ai copilăriei, suferinței. Foarte inteligent și cu o sensibilitate excesivă, până la patologie chiar, cei din jurul său cu greu îl puteau înțelege. Tatăl său, fire severă, absorbit de aierile cărciumei sale de mahala, care îl răpeau și orelor de odihnă în timpul nopții; mamă-sa, semne destul de iubitoare, dar harnică, muncind din zori până seară să conducă o gospodărie destul de grea și o puzderie de copii — erau părinți cari nu se puteau transpune în situațiile suleștești ale unui exemplar de elită, cum era acest copil, răsărit ca o floare de seară în mijlocul unui ogor arid, bătut de soare și înlempniri puternice.

Dacă primii ani ai copilăriei poetului au fost sculți de nevoile materiale, el cu tînji, totuși, după o mângăiere și o înțelegere mai deosebită, de care precocitatea unei minți ascușite și sensibilității mătăsoase era secolasă. Cât de mult o cerea cruditatea și luciditatea acestor ani, o putem bănui din rândurile unor pagini intime ale poetului:

„Guvernanta mea din copilărie nu știa englezește, nici clăvurul; dar mă iubea. Era o femeie dela țară care povestea bisme cu farbec neînchipuit și mă adormea sub cântece naive și dulci!”

Farbecul acestor desmierdări n'a ținut mult. Odată cu trecerea timpului, realitatea s'a impus imuabilă, încă de timpuriu. Traian Demetrescu urmează, în orașul natal, școala primară și liceul, pe care nu-l termină.

Fire contemplativă și visătoare, ca majoritatea poezilor, nu se poate împăca ușor cu învățătura oficială și în deosebi, cu abstracțiunile științelor matematice. Tot din pricina firii sale, înțelegem pentru ce nu poate rămâne angajat comercial într'o instituție particulară din capitala Olteniei, slujbă pe care a încercat-o încă la vârsta de 15 ani spre a nu-și îngreuna familia cu susținerea sa.

Spirit setos de cultură, de a se instrui și educa artisticăse cât mai mult, departe de a se mulțumi cu ceea ce li oferise cele câteva clase de liceu, Traian Demetrescu citește neîntrerupt, fără alegere și fără sistematizare, dar cu o aviditate și pasiune demnă de invidiat de oricare autodidact.

În anul 1882, își ia înăma în dinși și fără vreo altă avuție decât aceea a talentului, concretizat în câteva poezii nepublicate, se îndreaptă spre București. Alexandru Macedonschi îl primește cu brațele deschise, punând mari nădejdi într'ansul. Astfel, Traian Demetrescu devine colaborator și chiar redactor al „Literaturii”-ului.

Desigur că noua sa situație nu era una dintre acelea care să-i asigure, cel puțin, strictul necesar al unui adăpost și al unei mese. Postul de redactor la o revistă, care deabia înghieba fonduri și poată apărea, nu putea să-i garanteze existența și cu toată bunăvoința și ospitalitatea directorului său, tânărul poet oltean nu putea spera mare lucru dela emeritul cântăreț al „Nopților” și „Rondelurilor”. Gazetăria, care din departat oraș al Banilor, îi surdăea într'o perspectivă trandafirică, nici ea nu putea contribui mai mult la întreprinderea situației pecuniare a celui de care ne ocupăm.

Viața de lipsuri, de neajunsuri și, uneori, de excese, pe care poetul a dus-o în acest timp, a făcut din pieptul său făgașul celei de a doua curtează a poeziei, tuberculoză. Cu o debilitate înăscută și puterile de rezistență diminuate, se vede nevoit a se reintoarce în orașul natal, la casa părintească.

Dacă la București, viața prezenta necazurile pe care le-am amintit, neajunsuri care priveau în primul rând starea lui sanitară, în schimb în acest oraș avea alte satisfacții de ordin spiritual, care îl făceau să se simtă în elementul său. Casa părintească, aiață de un adăpost și o mănăcare mai îngrijită, nu-i puteau oferi altceva. Parca suleștească era cu mult stingherită, în mijlocul unui mediu care era departe de a-l înțelege și aprecia.

Simțindu-se mai întremat fizicește, în 1888, scoate cu bunul său prieten, avocatul Pencloiu, Revista Olteană, pe care o conduce cu întreruperi până în 1892, când publicația își încetează apariția din lipsă de fonduri.

În tot acest timp, Traian Demetrescu, însă, scrie cu multă febrilitate, publicând versuri și proză prin diferite reviste și ziare și, îndeosebi, în Literatură.

Tot în acești ani, dă la iveală și volumele: Poezii, Fremăte, Amurgul, Evoluția în literatură, Cartea unei inimii și Sărutul, primul cu o preiață semnată de Alex. Macedonschi.

Pe măsură ce reputația sa scriitoricească se mărește, pe atât dezacordul dintre sine și mediul înconjurător se face mai accentuat. În acelaș raport, se dezvoltă suferința și sensibilitatea-i caracteristică.

L. POPIȚI

Autoportret

SECRETUL LUI CHARLES MORGAN

de MELANIA LIVADĂ

Am recitat cele trei romane ale lui Charles Morgan („Portret într'o oglindă” — „Fântâna” — „Sparkenbroke”) care l-au făcut celebru și care au găsit și în țara noastră cea mai entuziasă primire. Sentimental cu care am închis ultimele pagini, a fost acela pe care îl remișii atunci când, ascultând o simfonie, ea își devine familiară, cunoscându-i nu numai: facura muzică, dar putând chiar să urmărești elanul și desăvârșirea de sine a creației. Personalitatea literară a lui Morgan se împetește armonios și crescând — dela „Portret” la „Sparkenbroke” — până la capătul unui drum pe care s'au întâlnit, într'o fereștă îmbinare, poetul și filosoful, artistul și gânditorul, sensibilitatea și cugelarea.

Romanele mari cu adevărat datorice întotdeauna ceva hoștorilor și ideologiei lor, teoriilor asupra omului, vieții, artei, iubirii, prieteniei, morții, războiului și atâtea alte mari experiențe umane, pe care le fac să trăiască cu emoție și dramatism în discuțiile și meditațiile personajilor lor. Să ne amintim în trecut de „Muntele magic” și de „Condiția umană”. Acest lucru este chiar la modă și romanul s'a văzut deodată filosofic după ce fusese rând pe rând: eroic, realist, naturalist, social, psihologist etc.

Romanul filosofic este însă genul cel mai dificil. Dacă ideologia lui plutește artificială și moartă deasupra vieții și întâmplărilor, dacă ea nu are aderențe adânci și organice cu personajele, atunci romanul este fad și lipsit de valoare. Dacă însă ideile, filosofia trăiesc ca niște flăcări vii în sufletele eroilor, dacă aceștia nu sunt un pretext doar ci, dimpotrivă, luminează de viață și dramatism interior povestea din roman — atunci acesta rămâne un adevărat roman.

Charles Morgan a ridicat acest gen pe cele mai înalte culmi posibile. Oamenii lui gândesc, sunt flinșe vii,

caractere bine conturate. Temele sunt acelea obișnuite ale vieții și ale literaturii: iubirea, pasiunea, talentul, prietenii și conflictele între oameni, împrejurări de război, soartele. Ca să dea însă tuturor așezătura aurea unei filosofii și a numelui unei idealități, veracității și intensității unui crez personal despre viață și despre temele

sale preferate: artă, iubire, moarte, — Ch. Morgan le-a hrănit din substanța cugetărilor sale, când platonice, când mistic-creștine, când estetice.

Pentru ca toate să respire într'o lume mai potrivită și să scape de pericolul monotoniei sau al sterilității — el și-a ales eroii dintre artiști. Nigel Frew din „Portret într'o

oglină” este pictor, Lew Alison din „Fântâna” — scriitor-filosof, iar Sparkenbroke, un mare poet.

Vieța contemplativă, setea omului de-a se regăsi pe sine în orice act important al existenței, extazul trăit sub cele trei forme ale sale: iubire, artă, moarte, fuga de solitudine și venșica ei regăsiere, — sunt drame delicate dar profunde. Dacă romancierul n'ar poseda secretul motivației lor literare, dacă n'ar fi cu adevărat un artist, un poet, un imaginativ, poezia lor literară s'ar înăspri în filosofia deosebită de ele. Ar deveni irremediabil iluzorii și abstracți prin diacritica lor. Dar la Morgan dramele acestea se sublimază în lumoa arte, și a iubirii. Gândul și visul sunt atât de puternice, atât de consumator focul lor încât, paradoxal, ele conduc pe eroii la o desăvârșită împăcare cu sine, la o liniște supremă. Deși am vorbit de drame, atmosfera acestor romane nu e nici dinamică, nici colotitoare, ci calmă, aproape senină și de-o melancolie cu adevărat engleză.

Personajul cel mai dramatic este ofițerul german, rănit de moarte în război, care-și trăiește ultimele clipe descoperind iubirea soției sale adorată pentru Alison. Dar von Narwitz trăiește pentru cutior numai din gând și vis. Din gânduri febrile schimbate cu Alison și din visul frânt al iubirii lui pentru Julie.

Durerea fizică este depășită de cea morală. Chinul acestui om este cumplit dar viziunea morții și a înfrângerii totale, nu-l revoltă, nu-l face nici să strige, nici să urască, nici să blesteme. Apropierea morții, viziunea ei, îl transfigurează. Îl aduc supremă liniște, aceea a renunțării definitive, a singurătății pe care a-vea s'o continue din viață în marea călătorie pentru care se pregătea.

M. MANOLESCU

Războiul

(Urmare în pag. 2-a)

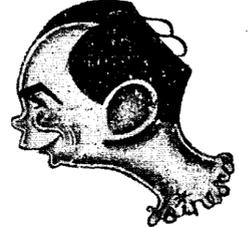
(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL COLORADO: „TUȘ-CA” comedie localizată de d. TUDOR MUȘĂTESCU.
TEATRUL MUNICIPAL: „PARAZIȚII” piesă în trei acte de d. IOAN POPOVICI după BARBU DELAVRANCEA.

„Tușca” este una dintre acele delicioase comedii cari pornesc dela fapte și observații reale dar cari se realizează în pură fantastică, un fel de vis în ațingere permanentă cu pământul și un fel de-a da cu tifa la tot ce-i convențional sau rațional, și în viață dar chiar și în teatru, proclamându-se dreptul și primatul neprevăzutei, farmecul proșpeții și a... raționalului!

Dacă se mai adăogă că această localizare este deosebit de spiritual făcută, spiritele parcă vinând unul după altul sub pana d-lui Tudor Mușătescu, celăce, la drept vorbind, dă câteodată impresia că printre ele mai scapă și unele dintre ele cari ar fi trebuit să mai fie șlefuite — se înțelege că avem în „Tușca” o comedie deosebit de vioasă și de antrenantă. În privința subțirilor spiritelor și în mai adăog — și face această mențiune pentru că am mai văzut și oarecari spectatori foarte „sensibili” arătând a nu prea gusta unele „mușătesisme” — că între Plaut și Terențiu istoria teatrală s'a pronunțat de mult în favoarea celui dintâi cu toate că (sau poate tocmai de-aceia) glumele acestuia sunt mai puțin pieptănate decât ale celuiilalt, mai pline, mai robuste, într'un cuvânt spus, mai „populare”. Dar asta după cum se vede, n'a însemnat nimic. Totul e să ai talent; dacă ai talent poți să-i depășești pe Plaut poți să-i mai rabelais-ian decât Rabelais!

TUDOR MUȘĂTESCU

Autori mari, fie că s'au numit Aristophanes, fie Shakespeare, un s'au speriat de cuvintele tari sau chiar impudice și n'le de u-tele glume prez... „mușătesc” sau prea dechisate, și slavă Domnului că nu însemnă că din cauza asta Shakespeare nu mă este mare! Totul numai să fii Shakespeare. Așa și cu d. Tudor Mușătescu: este cert că unele glume de-ale d-sale sunt mai „comune” dar dacă e plin de talent! Alături de plin de talent încă, dintr'un azme punct de vedere este regretabil că și-l lăsește de prea multe ori pentru ca, datorită spiritului d-sale să dea o palmă oricui, de strălucire unor lucrări și minore, și străine, la tot felul de localizări, sau, mai exact la tot felul de „comenzi” cari au mai mult caracter comercial decât artistic.

„Tușca”, însă, cum am spus mai sus, cu oarecari rezerve deja făcute, are însă calități deosebite, care scot că, prin unele rezonanțe artistice, o ridică peste localizările pe cari unele teatre ni le servesc de obicei.

În ce privește interpretarea, menționăm în rolul principal pe d-na Sereda Sorbul, plină de viață și de vioiciune; pe d. Virgil Vasilescu foarte natural și cu un comie plin, firesc; foarte bine, d. Gh. Măruță, un joc frumos dozat, frumos echilibrat, cu măsură și chiar cu distincție; bine deosebite d-nii Marcel Emilian și Ion Gheorghiu; amuzant d. N. Vulpesco, deși poate câte odată cam exagerază; foarte potrivită pentru rol d-ra Elena Brătuțanu, care, însă, ar trebui să încerce să-și corecteze defectul d-sale de pronunție, oricum destul de supărat, lucru care, cu oarecare efort se poate totuși înlătura; deosebite destul de bine d-rele și d-nii Lucrea Georghescu, N. Dănescu, Lucrea Dumitrescu, Despina Pelin, Anca Surăianu și Iolanda Căpățeanu.

Dirrecția de scenă a d-lui Tudor Mușătescu bună; a reușit să dea întregului spectacol un ritm viu, amuzant, antrenant.

PREZENTARE DE VALSURI CELEBRE COMENTATE

Sâmbătă, 26 Februarie, orele 4 p. m., va avea loc în sala Ateneului Român o prezentare de valsuri celebre comentate, organizată de Asociația Creștină a Tinerilor D. Emanoil Ciornac va vorbi despre istoria valsului comentând realizările mai importante.

Exemplificările vor fi făcute după următorul program:

- 1) D-na Magda Nicolau va executa la pian: a) Liszt-Mephisto-Valse; b) Saint-Saëns — studiu în formă de vals; c) Orchestra A. C. T. dirijată de d. Theodor Rogalski: a) Sibelius-Vals trist; b) Brahms — Vals la bemol major; c) Tschalkowski — Vals din serenade pentru orchestra de coarde; d) Johan Straus — Povești din Pădurea Veneză și Vals Imperial.

Decorurile și costumele d-nei Cella Voiculescu în general bune și unele dintre ele — chiar amuzante și originale.

În rezumat un spectacol plăcut, mai cu seamă pentru vremurile acestea când veselia și buna dispoziție sunt articolele destul de rare, un spectacol care mai are meritul că pentru început, reprezintă în orice caz o frumoasă promisiune și, ca atare, față de bunele intenții și sacrificiile ce se fac, ar trebui să dorim cu toții să-i poartem norocului noii formații teatrale.

Noua premieră dela Teatrul Municipal ar fi să pule câteva

probleme în legătură pe deoparte cu literatura dramatică autohtonă și, pe de altă parte, cu raporturile dintre ea și croica dramatică.

Este preferabil, însă, ca aceste noțiuni să le folosesc cu alt preț direct la piesă și la spectacol. Despre lucrarea dramatică în sine, tot ce pot spune, este că se prezintă cu totul slabă deși se văd în ea nenumărate bune intenții.

Atât numai că teatralmente ea nu reprezintă nimic; cât despre bunele intenții, arta de mult este sălășul de ele: înădușă timpurile lui Heliade Rădulescu sau ale lui Eugeniu Carada!

Recitalul de dans al lui PETRU BODEUȚ

„...O prefață de Monsieur France, 4 franci... Tablouri de Madame Lemaire, 4 franci... Muzică de Reynaldo Hahn, 4 franci... Procu de mine, un franc... Câteva versuri de mine, cincizeci de centime... Total treisprezece franci cincizeci.”

Cuvintele acestea erau ironic atribuite lui Marcel Proust într'un sketch întocmit de „prieteni” lui, după apariția volumului său de debut, „Les plaisirs et les jours”. Acesta costă foarte scump pentru vremea aceea (1896) și se bucură într'adevăr de colaborarea lui Anatole France, Madeleine Lemaire și R. Hahn.

Debutul de astăzi al lui Petru Bodeuț ar părea să poată isca asemănătoare reacții (și încă mărite căci, păstrând chiar toate proporțiile, Nadia Chepă și o artistă autentică față de „mondanitatea” Madeleine Lemaire. Eneroarea și explicativă, reușindu-se în recitalul lui Bodeuț o rară conjuncție de elemente exterioare favorabile. Dar, după cum biruința lui Proust n'a fost hotărâtă ci doar pusă pe bun drum de numele co-i întovărășenau debutul, tot așa tânărul dansator român prin el însuși s'a afirmat și a pus serioasă temelie carierei sale, lăsându-se doar ajutat de muzicienii interpretări, de d-ra Cneșap și de d. Tomaziu.

De data asta publicul (neobișnuit de ales, e drept) e acela care și-a manifestat simțul lui sigur, răspunzând entuziast chemării tot mai convingătoare în cursul programului recitalului lui Bodeuț. Se pare însă că preferințele specifice Bucureștenie merg către nume străine ori măcar

spre manifestări minore, când nu e vorba de consacrară în discutabile (ca admirabila Florina Capsați, cea care a inițiat primum pași ai lui Bodeuț).

Tânărul artist a cucerit prin adăncă sa convingere a unei vocații imperioase. Poate că traci inevitabil s'a manifestat la el într'o formă neșlefuită (în loc de nesigur, a fost mai degrabă „fig” în unele situații), dar aceasta n'a dăunat demonstrației impuse a „mănușă” în care a înțeles, din esențială a jocului bucuji interpretate.

Serioasa pregătire de scenă a debutantului într'un spectacol personal, l-a făcut să înfrângă piecua grea a unei scene mici și improviz. Și mai evidente au fost posibilitățile lui Bodeuț de a evita incandător într'un spațiu ce ar permite realizarea săriturii lui ușoare.

Reușita deplină a recitalului s'a datorat și curiozității de stil în care dansatorul a arătat că nu are necunoscut. În sunet deschise drumurile către oricare direcție de dans, dintre care va alege desigur (incandescenta flăcării lui lăuntrice este garanție) aceea care va fi intitulată: Petru Bodeuț. Până a-tunci a făcut deplină dovada seriozității, bunului gust, forței și a stăpânirii prin muzică a tuturor cunoștințelor tehnice.

Prea rar este atât de fericit un debut, pentruca toate acestea să nu fie spuse răspicat. În dansul românesc are numai de câștigat prin manifestări ca aceasta a lui Bodeuț.

GH. TOMA

Privighetoarea oarbă

(Urmare din pag. 1-a)

Și tot din cauza blestematei legende a privighetorii cu luminile stinse și a reminiscenței unor precepte ipocrite, există pensii lunare de 8000 lei, premii ale Academiei, de... 1000, 3000 și 5000 lei, scriitorilor nucezind în posturi de simbrășii periferice, actori inormantăți cu dinicul primăriei, și absența oricărei largi comprehensiuni oficiale.

Și, dacă auzim cu toții chiotul triumfător al editorului și al librărilor, în schimb nu cunoaștem nici un zăil, nici o casă de odihnă pentru scriitor, și nici o posibilitate ca acesta să poată locui un cămin propriu (ah, ce rare excepții!), necum să dobândească o vilă, undeva, la munte, o mărunță fermă la țară, ori un petec patriarhal de vie, sub dealurile de purpură ale toamnelor.

La Paris, până și un Maurice Dekobra ducea o viață de prinț în luxoașă și fantezista lui vilă în formă de pachet transoceanic; la noi, inițiativa de a împroprietări pe scriitorii în câteva cartiere mărginașe ale Capitalei s'a oprit, cu ani în urmă, la 3 sau 4 vile oferite privilegiaților de atunci, un rudimentar cămin de odihnă la poalele Bucegilor s'a topit, deodată, în aburii fumegând al munților, iar bietul Mihail Dragomirescu a fost nevoit, în ultimele luni de viață, să-și vândă și micul ghioc al vilei sale dela Băstuni (construită, cândva, din economiile carierei lui universitare, nu din cărți!) după ce, aproape toată viața, visase cuminte și burghez un colț de vie în preajma Bucureștilor și o... bicicletă pentru excursii duminicale!...

Este penibil, e din cale afară dureros, de-a mai găsi și astăzi susținători, deosebit de solemn, deosebit de îndopați cu formule, ai degradantii opinii că scriitorului îi convin de minune rănile necicizitate, lipsurile și crâncena mizerie, singurele care... asigură elaborările supreme! Astfel, de dragul mitului privighetorii oarbe, se uită că însuși Boileau, canonizatorul ipocrit al formulei gloriei albe, a dus o viață comodă, deopotrivă servită de averea-i personală și de solitudinile regale, prin care a obținut chiar funcția de istoriograf monarhic; că Lamartine a fost ministru și ambasador; că Victor Hugo și A. de Vigny n'au cunoscut, nicicând, mizeria sau grija existenței cotidiene; că marele Goethe a fost răstătatul ducele de Weimar, că pentru Gabriele d'Annunzio luxul, vilele sumptuoase și satisfacerea tuturor capriciilor erau ceva curent; că un Valéry, un Claudel, un Montherlant, un Cocteau și-au asociat și un prestigiu de viață prestigiosului lor de scriitori; că un Mistral și un Francis Jammes au trăit și elaborat în patriarhalele lor domenii isorite; că romancierii moderni americani culeg veniturii fabuloase după operele lor, și că — în fine — procesul creației artistice e prea puțin germinat de factorii externi, dar că se află și strânsă dependență de bogăția interioară, de arcul voltaic al sufletului scriitorului!...

Pentru zilele noastre, dăinuirea legendei privighetorii oarbe e o rusine. Ea dezonorează cultura actuală.

RADU GYR

Renașterea italiană văzută de Burckhardt și Papini

(Urmare din pag. 1-a)

Evol-Mediu era teocentric; epoca modernă este ateistă și egocentrică. Renașterea, susține Papini, la o egală distanță, a cunoscut perfecțiunea pentru că era „teocentrică”. Epocile în care se încează suprimarea omului — cum a fost Evul Mediu — sau a Divinității, sunt epoci de decadență; în timp ce Renașterea, care a știut — cel puțin prin cei mai de seamă reprezentanți ai săi — să restabilească un echilibru între unitatea divină și cea pământescă, care a fost creștină fără a fi „antiumană” și modernă fără a fi „ritanică”, a creat, ajutată tocmai de această înțelegere pământescă și creștină în același timp, una din civilizațiile cele mai strălucitoare pe care lumea le-a cunoscut vreodată. Renașterea — este și explicația titlului dat de Papini cărții sale — este imaginea Divinității văzută prin caleido-

scopul artei; imagine deformată dar euan-gelică și înalt-crescând...
 Că Papini a apăsât dinadins pe sensul ascuns al distribuției rolurilor și pe natura acestor distribuții, este adevărat. Nu trebuie însă să pretindem că Evul-Mediu văzută astfel ar fi în întregime o lume de iubitori de abstract, nici Renașterea o lume de contemplație artistică! Papini a vrut doar să atragă luarea aminte asupra unui fapt îndelung controlat de el; și a-nume că nu departe de o scolastică înghețată, plină de silogisme și de un ascetism ce își pregătea singur sfârșitul, Renașterea a adus generațiilor noi revelația unei lumi necunoscute și sublime, ce a făcut să izbucnească dintr'odată din sevă îndubitată a geniului italian, opere de artă și de frumusețe tot atât de înfloritoare ca și cele din vremea lui Pericle.

DOROTHEA CRISTESCU

În ce privește regia și jocul actorilor — dacă se mai poate vorbi de regie și de jocul artiștilor în asemenea condiții? — au fost destul de bune, dar, nici vorbă că acestea nu pot ridica valoarea spectacolului care, oricum, rămâne întotdeauna legată de calitatea piesei.

Voi menționa totuși, pentru munca și ostentala lor, numele interpretelor.

În primul rând d-nii și d-nele: Dinu Macedoneschi, care a avut o deosebită sobrietate și discreție în jocul d-sale, foarte potrivite personajului; Ion Aurel Manolescu, destul de cloevert în unele momente; Dorel Urlițeanu, prezentând, poate, unul dintre rolurile cele mai realizate ale spectacolului; Puica Stănescu, care a lăsat în câteva rânduri să i se întrevadă frumoase posibilități artistice, precum și d-na Elvira Petreanu care, deasemenea, s'a situat destul de just pe linia rolului.

În restul distribuției d-nele și d-ii Elena Zaharini, Gheorghe Patrîchi, A. Stambului, Alfons Brunetti, V. Hașeganu, Jean Tomescu, Stan Iorga, Teodora Mitulescu, Tatiana Grossu, Tutzy Colocaru, Alexandrina Ioan, Dora Nistru, Pierreette Abegg, Florența Lupescu, Gabriel Florea și Melania Cernica, cari, deși în roluri de ansamblu, au făcut adeseori o figură deosebit de bună. Direcția de scenă a d-lui Mihail Zăra, a fost, așa cum am spus deja mai sus, destul de realizată.

Decorurile d-lui Traian Cornescu, deasemenea bune.

În general un spectacol despre care nu s'ar putea spune că n'a fost suficient de îngrîșit. Dacă, însă, textul ar fi fost altul... Căci vorba cea: și munca actorilor și cheltuiala și timpul pierdut sunt în definitiv aceleași și pentru o piesă bună ca și pentru una slabă...

ALEXANDRU DRĂGHICI

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Buze însângerate și jurnal nou.

REGAL: S'au înămit și s'au iubit și jurnal.

VICTORIA: În umbra fetei și jurnal.

ELYSEE: Don Quichotte și jurnal.

VOLTA BUZEȘTI: Haina face pe om, jurnal și revistă.

ROMA: Prima dragoste, prima durere și jurnal.

CARMEN SYLVA: Hoț cu orice preț, jurnal și revistă.

ECOURI teatrale

DOLIU...

De curând ne-au părăsit doi artiști: Ion Lăvescu și Getta Kernbach, pornind pe drumul singurei găsiți și veșnicia...

În viața lor, fiecare și-a avut rangul cuvenit; pentru noi, însă, n'au reprezentat decât una și aceeași dragoste de teatru, una și aceeași putere de muncă și — aceeași calitate — marea căitate — de-a prețui cum se cuvine arta.

Ion Lăvescu a însemnat un nume și o viață dăruite teatrului românesc.

Din munca și priceperea lui, s'au ridicat generații de actori ca

să completeze cu merit locurile cuvenite.

Așa cum din talentul lui, o seamă de roluri s'au ridicat, ca să arate contribuția unui mare actor.

Getta Kernbach a însemnat numai un nume — și în același timp — a mai însemnat și o mare nedreptate în teatru.

Cu un talent pe care și stângăcia modestiei l-a ținut — poate — departe de tot ceea ce se cerea impus, Getta Kernbach n'a știut să facă decât să aștepte și să suferă, fără să ceară și fără să abdică dela ceea ce îi dicta firea și caracterul său.

Rolurile Gettei?... Câteva...

A rămas însă în fiecare amprenta unei interprete de mari calități.

Azi, pe ce baze de postumă dreptate să l le așezăm?... Pentru morții, doar pe respectul ultimilor lor dorinți: criarea.

TEATRUL-RADIO...

Nu-i ușoară sarcina celor cari au răspunderea teatrului la microfon.

De unde până acum câțiva timp, auditorul se mulțumea cu ceea ce putea să se numească o „piesă radiofonică”, azi a devenit foarte pretențios, cerând să i se dea lucrări cât mai valoroase.

Un invins: Traian Demetrescu

(Urmare din pag. 1-a)

Pentru moment, îi surdă o slujbă la Ministerul Instrucțiunii, o ameliorare a stării materiale. Motivul acesta îl determină să se instaleze din nou în București. Fatalitatea, însă, nu încetează de a fi neîndurătoare. Protectorului său, cunoscutului om politic Take Ionescu, îi mai fusese prezentat de către un club politic încă un tânăr cu același nume. Fiecare mai practică, omonimul poetului, fiind mai insistenți și cu mai puține scrupule decât veritabilul poet Traian Demetrescu, a obținut numirea, spre îndurerata resemnare a scriitorului oltăean și spre satisfacția deplină a lui Take Ionescu, care fusese încredințat că poetul a fost numit și, în felul acesta, oarecum adăpostit de nevoile imediate ale vieții.

După reeditarea aceleiași ocupații de ziarist, care numai pentru un temperament ca al lui nu era potrivită, după întâmpinarea aceluiași lipsurii și manifestării ale fizice, pe care poetul le brava cu o demnă atitudine de stoicism, s'a reînnoit, cum era și de așteptat, la Craiova.

De astădată, existența poetului ne apare și mai înduioșătoare. În romanul „Insemnările lui Serafim”, de curând apărut, N. M. Condiescu descrie într'un mod minunat de plastic și sugestiv viața pe care Traian Demetrescu o duce în acești ani în orașul său natal, întocmai „Albatrosului” din faimoasa poemă a lui Baudelaire:

„Trecea parcă plutind, cu ochii pierduți în depărtări, în îlt și uscățiv în largul-i paradisului, cu fața de o bolnăvicioasă paliditate, sub pălăria cu borduri neobișnuit de mari. Un pelerin venit de pe alte meleaguri în această cetate de parveniti, robii aurului. Un zămbet trist flutura pe chipul-i tăiat în linii subțiri. Ceva din Iisus, ceva din Heine...”

În răstimpul ultimilor ani ai vieții, mai înceară de vre-o câteva ori o stabilire la București, fără să se poată fixa; deasemenea face mai multe călătorii prin țară; între altele, în străintătate, prin Germania și Austria, și din nou în țară prin Bucovina, căutând liniștea și aerul curat atât de trebuincios și binefăcător sănătății sale istovite.

Abstracție făcând de modul de viață, pe care Traian Demetrescu l-a dus în această vreme, constatăm că poetul dă la iveală încă o multime din operele sale. Înregistrăm astfel: Profile literare, Intim, Sensitive, Iubite, Priveliști din viață, Aquarele, Simplu, la care trebuie să mai adăugăm și operele publicate postum, și, îndeosebi, romanul Cum iubim și piesele traduse din François Copée, afară de activitatea ziaristică.

Dar fizica pune stăpânire pe dânsul cu totul. Ultimele puteri îl părăsesc. Decum înainte, trebuie să se străngă definitiv depe drumuri în modesta-i odăiță de deasupra căruciumii, între pereții casei părintești, „în zdu-

Recunoaștem că străduința d-lor Mugur, Hodoș, dr. Voiculescu, Victor Ion Popa, Val Mușătescu și Psatta, de-a satisface cât mai mult dreptele cereri, programând piese clasice și moderne semnate de autori străini bine cunoscuți, e totuși oarecum paralizată de lipsa lucrărilor originale.

Auditorul apreciază ceea ce i se oferă, dar urea și teate de autori români.

Și-atunci, unde sunt autorii noștri?...

Dece nu scriu piese pentru radio d-nii: Tudor Mușătescu, Mircea Ștefănescu, Aslan, Costăchescu, Horia Furtună, „Kirijevski”, și alții alții?

Are dreptate d. Hodoș când spune: „Ni se aduc critici că n'avem plăci noi sau că nu dăm la microfon piese originale. Crede însă cineva că înainte de-a ni se spune de alții, nu știm și noi lucrul acesta?... Dar plăcile de unde să le luăm, iar piesele cui să le cerem să le „fabrică”, când autorii dramaticei români întârzie să răspundă la cererile noastre?...”

Sperăm, totuși, că dramaturgii noștri se vor conforma în curând.

Dar numai de nu le-ar „fabrica” în serie, așa cum a început să facă un domn „autor”.

„APE”...

Nu înțelegem deoc autorii de piese respinse de comitetul de lectură al Teatrului Național, și îngăduie fantezia de-a publica în revistele de specialitate informații că „au fost primite”

Prin sistemul acesta de-a se crea confuzii, nu se face — din păcate — decât un procl serviciu și primul care are de suferit este chiar ce, care strocoară asemenea notițe.

Adevărata regulă în informarea publicului nu poate fi alta decât anunțarea sinceră a unui fapt.

Neadevărul, ori cât ar fi cînt în mil și mil de apă, tot degeaba...

O scadență a procesului de împerezure vine dela sine...

Dece nu s'ar teme „domni” acestia, tocmai de această scadență?!

Teatrul „Comedia” face schimbare de afiș cu piesa „Adevărul gol, golul...” jucată pe timpuri la „Regina Maria” cu Paul Iancovescu în rolul principal.

Teatrul „Maria Flotti” a anunțat piesa lui George Mihail Zamfirescu, intitulată „Domnișoara Nastasia”.

La celelalte teatre, um... „camuflaj” perfect în ce privește întocmirea afișului viitor.

I. M. LEHLIU

pările spargătoare de dușumele ale bețivilor”, pe care le auzise de atâtea ori, încă din tragedia copilăriei. Când forța cotoptitoare a primăverii sosi peste meleagurile oltenesci, să cheme natura și oamenii la o nouă viață, autorul „sensivilor”, trecu în lumea celor drepti, încă pe când nici nu implinise 30 de ani.

Dar noaptea de 16 spre 17 Aprilie a anului 1896 nu constituie încă epilogul calvarului inadapabilului Tradem.

Cu privire la acest fapt, reproducem tot din volumul amintit al lui N. M. Condiescu:

„Cățiva ani mai târziu, un grup de literați cu hotărât și-i ridică o statuie în orașul natal. S'a ținut pentru strângerea fondurilor, sezoanel în toată țara. A cea din orașul lui, asista și bătrânul Ciupțiu (a cărui s'au), care niciodată nu se lămurise deabinelea cam ce îndeletnicire avusese fiul său, cum nu s'a lămurit nici atunci:

— Nu credeam că fost așa mare pricopsală de el, ca să-l vorbescă oamenii în teatru...”

Iar când a fost să-i așeze primăria bustul în mahalaua lui, s'au revoltat băștinajii; îndeosebi, femeile: — Auzi bica, ce rușine pe noi, zice că să pună monumntul lui feciorul lui Ciupțiu, aici la noi!...

— Păi vezi, bețivului ăluia, de trebuia patru oameni să-l dea jos din birje, când venea tură acasă.

Și municipiul a înopozat statuia comitetului care i-a găsit loc, apoi, în grădina Ateneului Român din București, de unde a fost luată, împreună cu altele, acum câțiva ani.

Dacă ne oprim puțin să încercăm o conturare a personalității lui Traian Demetrescu, e cu neputință să nu fim surprinși și adânc impresionati, nu atât de tralul pe care l-a dus acest romantic întârziat, într'un secol de materialism atroc și într'un mediu cu totul nepotrivit lui atât ca mentalitate, cât și ca receptivitate afectivă. Raportat la familie, mahalaua, timpul și toți ceilalți factori, din care a eșit cea mai mare sensibilitate poetică oltăeană de până acum, sufletul autorului „sensivilor” ne pare un fenomen aproape enigmatic.

Un amestec ciudat de tristețe calmă și resemnată, de contemplativitate și reflexie, de vibrantă sensibilitate și adâncă duioșie. O ciocnire violentă între viața electrică și cea reală a cotidianului de o puritate feciorenică și sensualism, oscilând între dispreț și cea mai avidă dragoste și sete de viață.

Tot acest mozaic sulelesc cu o unică și generală ca acustică de aristocrație. Însăși înfățișarea fizicului său trăda această noblete a unui rar exemplar de elită care era poetul. „Linile unui trup plâpând, finețea mâinilor cu degete de temeș, frunte parca pentru desmierdări aproape aeriene și așa nostalgică figură, luminată de niște ochi de o expresivitate impresionantă”.

Care era adevăratul suflet al acestui pelerin idealist, trecut prin viață ca printr'un vis urf, dintr'o noaptea cu un firmament cu totul sublim, numai scrisul lui Traian Demetrescu ne poate face să întevedem, în care, dacă arta nu-l o redicare de prim ordin, sinceritatea mărturisită e zdrobitoare până la uluire...

CONSTANTIN-STELIAN

NOTE ROMÂNEȘTI

NE CHEAMA ARDEALUL

„Cântarea Pământului din lumină”, antologia pe care o publică (București, 1944), scriitorul GEORGE TOGAN cuprinde mărturisirea, într-o eternitate rășănească a Transilvaniei, a 26 de poezii: Elena Anuța, Vlaicu Bârna, Mihai Beniuc, Emil Botta, Petre Bucșa, Vasile Bucur, Traian Chelaru, Gheorghe M. Ciobanu, Florica Ciura-Stefănescu, V. Copilu-Chestră, Aron Cotruș, Dimitrie Dănciu, Romeo Dăscălescu, Traian Dragoș, Victor George Dumitrescu, B. Frunte, Emil Giurgiuca, George Gregorian, Radu Gyri, N. I. Herescu, C. I. Ianculescu, Ion Th. Ilea, Iustin Ilescu, D. Iov, A. Măndru, Iosif Moruțan, Teodor Murășanu, Al. Negură, Dorina Oprea, George Paun, Petre Paulescu, I. D. Petrică, Mihai Pitea, George Popa, Grigore Popa, A. Rozneanu-Nepos, Traian Rusu-Crișanu, Dumitru Savu, Ion Șugariu, I. V. Spărdon, I. O. Suceveanu, George Tonoran, Lucian Vălcă, Ion M. Vălcă, Vasile Voiniculescu și alții zecrețuți.

Adaptări de antologie alcătuite de poezii din „Cântarea Pământului din lumină”, volumul tipărit, în al patrulea an de apariție, de către G. George Toğan, începând de la toate capitolele unei antologii valoroase nu numai ca expresie a creației, nădejdi și adevărului românesc în aceste priveste etnicitatea Ardealului nostru indivizibil. Antologia d-lui George Toğan, — despre care vom mai avea prilejul să vorbim, — este o foarte bună antologie lucidă și în ceea ce privește prezentarea unor poezii noi. Din acest punct de vedere notele bio-bibliografice, ilustrate de gravurile d-lui Mihai Olănescu, se dovedesc a fi de tot binevenite.

NECALAI V. COBAN

apreciatul autor al culgerilor de versuri „Corte de inepari” (1936), „Casa pe Prut” (1940), „Cântec de acasă” (1941), o publicat, la editura „Dacia Traiană” din Chișinău (1944), o nouă carte de poezii: „SĂLĂȘIȚUL NORD”. În subtitlu d-șii îi spune „Ciclu polar”. Volumul omănucește 21 de piese hiperboreice asupra cărora ne pom spune păterea întruna din cronicile viitoare.

OGOARE ȘI LUCEFERI

se numește prima carte de versuri a d-lui B. Frunte, poetul luminos și suav pe care l-am apreciat din cele publicate în diferite reviste ce au înțeles să-l aprecieze scrisul, Cartea d-lui B. Frunte, apărută, în superioare condiții tehnice, la Cernăuți (1943) echivalează cu o adevărată simțită autobiografie lirică a poetului legat de brazda dela care a pornit, purtându-o, cu mare dragoste, în toate fibrele sufletului său sămănător de lumină și me-

lodie bună. Cităm deocamdată acest „motiv eminescian”: Când cerul inimilor poartă Covoare-abastre de soană, Pe-a vîleji ruginită soartă Trec primăverile și vin... — Și când spre zarea violetă Avide sufletele se întrec, Cu înflorită siluetă Vin primăverile și trec... Iar în povestea amintirii Vedem cum pier și cum tar erese. Cu tinerețea transilvanii, Când primăverile sosesc... Și un cîm de vis dacă ne'muaș, Plutim, salvaiți, peste destin! Zăpada vîleji-l mai curgă! Când primăveri se duc și vin.”

INCHINATA

M. Săle Regelui Mihai, placheta de versuri „Arși de foc” (București, 1943), pe care ne-o trimite d. Fane George Paștje, conține bucăți patriotice inspirate de actualul război, și poezii lirice propriu zise. Cea mai realizată ni se pare „Toamna” din ciclul „Cărări sufletesti”. D. Fane George Paștje se găsește la a treia carte de versuri. Precedentele au fost: „Încăușări” (1937) și „Încrustări în mine” (1940).

REPRODUCEM

din „Album — Versuri — (1933—1943)” volumul d-lui Nicu Radu Miradea acest „Stăruie”: „U-hu-hu! Cine căzu?” Cântec tu? — Eu credeam că soarele Și-a vărsat ulcioare! Peste casa De mătase Unde crește Împărătește Dragoste; Paroste de pălărie Vișine; Scăpătutul logodi Sborul cu

TRISTEȘTE, PESTE DIMINEȘTE

Fără de cercel... Unde-o și Aurora Tuturora? E-he-hei! U-hu-hu! Cine căzu? Cântec, tu? Cântec, tu! U-hu-hu! (Cuvintele scrise cu majuscule mar chează începuturile de vers). Volumul d-lui Iile Radu Miradea a apărut la Siatina.

INTALNIREA CU FOCUL

se numește frumosul volum de poeme al d-lui Ion Sofia Manolescu. Prezentată cu mult gust și ornață cu un portret al autorului desenat de pictorul Drăgulescu, cartea d-lui Ion Sofia Manolescu, poetul care s-a întărit cu focul așezat și înflăcărit lui pătrund până în cele mai ferite liniști ale sufletului omeneșc, — poemele d-lui Ion Sofia Manolescu sunt poeme de război, — aduce o notă personală pe care o vom revizita în timpul său.

ALMANAHUL

ziarului Bucovina pe anul 1944 este, orice s'ar spune, o biruință a tuturor aciora ce, muncind cu omăgărie în redacție ziarului „Bucovina” și revistele „Bucovina Literară” din Cernăuți sau pe terenul cultural bucovinean, au înțeles că nimic nu trebuie să tulbure manifestarea solidară a sufletului românesc acolo unde acest suflet este și rămâne solidar cu glia și trecutul ei. La acest Almanah și-au dat ne-

preocupată colaborare cercetatori și literari ca: I. Măndru, Traian Cantemir, A. Drăgu, A. Căruș, I. Munteanu, E. Coscea, G. Drumur, A. Tudor, A. Bogaci, N. Bucșa, G. Severin, A. Sanger, I. Suceveanu, N. Tănuș, C. Logăniș, I. Diaconescu, S. Rău, A. Vălcă, M. Pășan, G. Teodoran, A. Boian, Sext, Dăscălu, O. Buzneanu, E. Av. Zaharia, C. Bivoianu, V. Vinulescu, B. Șan, Silv. Coroama, Șt. Băneș, I. V. Dașkevici, Al. Bădăuș, S. Anton, Gh. Novșanu, etc. Almanahul are, în loc de prefață, cuvintele d-lui Mareșal I. Antonescu adresate guvernamentului gezbobii.

DE VOLUMUL

„Am văzut războiul”, pe care l-a scos, în editura „Universul”, d. Dumitru Smeu, ne vom ocupa într-una din cronicile ceie mai apropiate.

D. N. TCACIUC-ALBU

a scos, în „Colecția Societății Scriitorilor Bucovenini” (Cernăuți, 1944), un interesant volum de povestiri scrise în Cernăuți, între Septembrie 1941 și August 1942, după întoarcerea autorului din refugiu. Vom reveni. Tot la Cernăuți, și, dacă nu ne înșelăm, în aceeași colecție, a apărut și o culegere de n-vele scrise de d. A. Sanger, poetul Melepeelor. Nu le-am primit la redacție.

SAECULUM

revista de filosofie condusă de marele nostru cugetator și poet Lucian Blaga, a apărut, pe lunile Ianuarie-Februarie 1944 cu următorul sumar: Lucian Blaga (Fenomenul istoric), Victor Iancu (Opera de artă și forma artistică), Nicolae Tatu (Preciziunea în filosofie), I. Negoițescu (Descărcare moralistă), George Hanganu (Structura sensibilității lui Paul Verlaine), V. Iancu (Stefan George și depășirea estetismului), Ștefan George („Lauda femelor”, versiune românească de Lucian Blaga) Recenzii și note semnăaze.

V. Iancu, Șt. Aug. Doinaș, De-lu Petroiu, Radu Stanca, L. (ucian) B. (aga), I. Negoițescu și N. Tatu, intrând în anul al doilea, revista SAECULUM înfruntă, cu demnitatea la care-i dau dreptul scri azele studiul și comentariile apărute până acum în denselii pagini, — toate atacurile cu care a fost trimisă dela o vreme. Neparticipând, principial, la o polemică, oricât de ispititoare ar fi ea, care-i privește exclusiv pe filosofi, ne permitem, totuși, să ne aducem aminte de un adevăr: Nu este om oarecare acela împotriva că-

gula se coalizează mulți. Și mai șum că, decand există cugetare ome, easă, toți cei mari au fost țintți pentru cel-lăși ori, înțeles coincida, mai ales în acest domeniu, cu a-cel ce-l-u de gravitație care dă finatâ până și celor mai nevăzuți asteroizi. Noi fi pă-tram cugetătorului și poetului Lucian Blaga aceeași mare stăru.

KALENDE

revista de critică, literatură și istorie alcătuită pe care o con-duce d. Vladimir Streinu se situează în rândul prim ai perioadelor noastre de cea mai bună calitate. Caietul pe Ianuarie și Februarie 1944 a Kalende-lor e deosebit ex-ceptional. Colaboratori excepționali, Colaboratori excepționali, Anisotru O-deanu, Const. Tonegaru, Di-mitrie Stoianu, Radu Tudoran, George Dan, Minail Crana, Ștef. Aug. Doinaș, Aurel H. Gromșuș, Ernest Verzea, Mir-cea Popovici, Ion Vințiu, Barbu Cioculescu și doris De-lu, Paștje și comentariile le semnăaze: Vladimir Streinu, Apollonius, Barbu Tur-neanu, etc. Lăudare sunt cele scrise de d. prof. Basu Moun-teanu despre drama și trage-die în stăru d-șale „Corneliu și altrismul grec”; din toate punctele de vedere remarcabile și poemul Moment semnal de Anisotru Odeanu; în între-gime cităm poemul Camăra fără ferestre al d-șii Aug. Șt. Pănaș și la exemplară în-țelegere critică versurile cu car-ă contribuie E. Verzea, Const. Tonegaru, Ion Vințiu, Dim Stelaru. Noi atitudinile poz-itive George Dan, Min. Crana, Mircea Popovici, Barbu Cioculescu. Romancierul Radu Tudoran publică o plină de înmășteră nupelă (Ospăz, ca omenit bun) care face parte din materialul adăugat la edi-ția nouă a volumului d-șale de n-vele „Orășul cu fete să-race”.

DESPRE MASCA

și mișcare, — studiul pe care-l publică, în TRANSILVANIA (Anul 75 Ianuarie. Nr. 1—1944—Sibiu) d. I. Negoițescu ne pune în fața unui foarte subtil estet, psiholog și cunoscător al problemei dansului. Îl remarcăm cu sa-tisfacție deosebită. Acest nu-măr al Transilvaniei aproape octogenaare mai cuprinde co-laborările d-lor: Prof. I. Lu-paș (Preocupări istorice în activitatea literară a lui Ho-ria Teulesco), Șt. Manolea (Fuga lui Timoteu Ciopariu în Țara Românească în 1849) Ion Bereci (Noile săpături arheologice din Ardeal), P. N. Panătescu (Satul bătră-nesc) și Traian Marcu. (Căi de comunicație în arcul car-patic). Cronicile și Insemnă-riile foarte serioase.

V. JELERU

In legătură cu studiul „Ștefan George și depășirea estetismului” pe care l-a publicat d. Victor Iancu în revista Saeculum (Ian.-Febr. 1944), dară și în „dorința de a oferi totuși un exemplu de poezie georgiană și cetitorilor, că-ora originalul le este inaccesibil”, d. Lucian Blaga a ales poemul „FRAUEN-LOB” (din volumul „Die Bücher der Hirten und Preisgedichte, der Sagen und Sänge und der hängenden Gärten”) — Georg Bondi, Berlin — pag. 52—53), dându-i titlul de „Lauda femelor”. D. Lucian Blaga a ales acest poem deoarece, fiind scris în vers liber, l-a îngăduit să fie asimilat mo-dului d-sale poetic. „Avem credința, — spune d-sa, — că am făcut această operație fără de a coborî prea mult nivelul originalului”. Iată cum se prezintă originalul: (Îl transcriem conform textului georgian care evită scrierea cu majuscule a substantivelor, majusculele servindu-i numai pentru marcarea începuturilor de vers).

„In der stadt mit alten fristen und giebelbüdern, Den schneckenbögen an gebäck und tür, Gemalten scheiben, türmen die an die sterne rühren, Mit hohlen gängen und verwirchten wappenschildern, Bei den brunnen wann morgen und abend graut Bei der ge-lächter und der wasser silbernen laut: Ein leben voll zäher bürden Ein ganzes leben dunklen duldetumes War ich der herold eurer wüden War ich der sänger eures rühmes: — Weissie kinder der bittgepränge Mit euren kerzen fahnen bändern, Führerinnen der heitren klänge In farbigen lockeren gewän-der, Bleiche freundinnen der abend-mahlte, Patridertöchter stolze hochge-nannte Die unter heiligem portale Die schweren kleider falten der levante —

Solstițiu

Când ai să mă cauți ca într'un răsturnat
Joc de fântâni, din care nu mă vei ghici
— Când vinul nopții 'n cupe pe care l'am turnat,
Curgând pe soldu-ți tânăr, încă va străluci.

Ca într'un anotimp prea vast ai să-mi colinzi
Cu svonul tău de bronz și primăvară,
Prin viața mea topită cu aurul' oglinzi
Vei fi precum un vânt frumos ce mă 'nconjoară.

Vei răscoli cu brațul oceane-adânci și verzi
Pe-un lasiv dorm șerpilor iubirilor rămase,
In cercuri de tristețe plângând ai să te pierzi
Că nimeni n'o să-ți cânte refluxul de mătase.

Astfel ai să mă cauți să-ți fiu amant și rege
Pe-un continent de vise și alge, însă eu
Voi bate din aripă, lumină să se 'nchege
Și ca un duh deapărat-ți voi stărui mereu.

N. VERONESCU

Cântec de primăvară

Te-aștept cu mugurii mușcați de 'nghet,
Cu soarele-adormit în peșteri verzi,
Cu iarba cuibărită sub zăpezi,
Lăstar de fag în preajmă de desmăț.

Te-așteaptă fiare fără de stăpân
Și dorul codrului ivit din stânci
Să plângă doar răchitele din lunci
Cu cîmădire sură 'n joc păgân.

Te-așteaptă, Primăvara, mândra mea
Ș'g due în munți să-i cânt de dug, să-i cânt...
Să spună Ceru 'n versul meu cuvânt,
Că mi-a cioplit izvod vieții: Ea.

GR. POPICI

Singurătate

Strunește-ți cântecul, vioară!
Nu vezi? E-atât de trist sub zări.
Din cer argint nu mai coboară:
Doar frunza geme pe cărări...

Strunește-ți cântecul! Mă doare
Melodiosul tău suspin.
Privește: nici un strop de soare
Pe singurătatea amin...

A'ncrământ în goluri clipa
— Petală fragedă'n herbar...
Sufletu-și spânzură aripa
De stînsa zi din calendar.

..Se lasă noaptea, tristă, rece,
Pe-al lumii ochi de doruri franți.
O! nimeni, nimeni nu mai trece
Și tu, vioară, tot mai cântă...

LEONIDA SECRETEANU

Titlu mic

Prea îndrăgostit
Voi fi fost de zări
Calde 'nșingurări
De m'au prăfuit.

Trist, ca un școlar
Toamna, își desfoi
Din caete noi
Zămbetul amar...

Ce s'or fi făcut
Anii noștri buni?
Fruntea cu minuni
N'am s'o mai sărut.

De prin nopți senine
Cade câte-o stea
Tremură 'n perdea
Și mă ia cu sine!

ȘTEFANIA STÂNCĂ

Secretul lui Charles Morgan

(Urmare din pag. 1-8)

Iubirea — marea temă a romanului de totdeauna — este pentru Morgan tot o tornă a extazului, o tema mistică: „acei elan către Irumusefe, care cutunând pe contem-piator în esența eternă a trumuseșii pe care o admiră, crează în dorința de lizure de nemurire și se numește iubire”. Prin ea, ca și prin contem-plare și moarte, omul devine clar-văzător. Ele sunt „împăcarea impre-una a suferinței și a bucuriei”. Sau cum spune Sparkenbroke „un extaz în care diferențele între nunțe se supraună”.

Meditații ca acestea în jurul ac-tului celui mai spiritual dar și mai omeneșc al vieții, ar putea dege-nera în nesăbuite diserații. Dar Morgan este prea artist și imagina-tiv lui, cum am spus, face ușor să-turi ceea gânda la vis și ceea vis la viziă și oameni. Iubirea adolescen-tului răget pentru Claire din „Por-tret” are un accent de ficțiune și de supra-spiritualizare, ca și ce-lalte iubiri ale lui Morgan. Accen-tul acesta vine dela influența patri-onică. Dar cat omeneșc, cata trare-vie în tortura ei, în jocul pe care îl încearcă de cand lumea cu tne-rețea crudă a inimii!

Low Alison iubește pe Julie și suferă toată gama „omeneșc” — îndrăgite, adorare, pasiune, geozie. Dar ceea ce este foarte frumos și foarte în nota lui Morgan este că femeie lui, Julie mai ales, dar și Claire și Mary, tind către o dragoste absolută, către spiritualizarea ei și due cu ele nu știu ce gust amar și melancolic al stăruțului, al dorinței consumate și al condiției efemere a pasiunii.

Singur spiritul poate triumfa dar și el e surd și orb fără materie. Iu-birile lui Morgan au ceva ireme-diabil, legat de trista condiție u-mană. Ce ușor ar lunea și această temă în curată și absurdă înșoțare! Dar femeile lui Morgan sunt atât de femei, atât de frumoase și atât de vi și de umane, încât sensibili-tatea filosofică, face loc cu discreție imaginației și poeziei.

Despre „Sparkenbroke” spuneam odată că este romanța iuciferică a

omului de geniu. Prin subiect, prin compoziție, prin stil — „Spark” este un roman poetic. Autorul gândește tot timpul ca un mare poet și mis-tic, preocupat de misterul creației și al transcendentului.

Drama se desfășoară într-o con-tinută transfigurare artistică. Setea de desăvârșire a artistului tragește pentru noi cu o transparență admi-rabilă, în acest personaj. Cu atăta intensitate își tragește ei destulul creator, încât toate lucrurile pe care le veeea sau dă gânda „pierdeau valorile proprii și câștigau altele în raport cu arta, care este o tornă a cunoașterii mai aproape decât viziă înșoț”. Dincolo de aparențe, arta primea adevărată natura a iu-curilor. Ea este „o imagine a lui Dumnezeu, săpăta de el în timpul somnului arșăului”.

Micul tratat de estetică pe care îl cuprinde „Sparkenbroke” ne-bula desemeți cu gingășie desvol-tat. Recuții definiția pe care o dă arei și inspiratei și observă me-odată secretul lui Morgan.

Despre romancierul acesta și opera lui s'au scris nenumerate pagini. Scriitorii francezi, în special, l-au încințat pagini entuziaste de critică subțilă și excesiv spiritualizată, cum numai ei știu s'o iacă. De altul, cu cât un roman este mai reflexiv și mai înfor de luminășuri filosofice, cu atât critica sa prinde și ea un colorit metafizic mai viu.

Pentru Morgan ea a trebuit înșă să fie deosebit de atentă și dibace ca să-i smulga secretul, pe care și noi ne-am încercat fugăr, să-l în-jelegem în rândurile de fată. El e cuprins ca într'o cupă fermecată a spiritului, în aceste cuvinte pe care Alison le spune Juliei vrând să dis-tinga doua luni deosezite, două „fântâni” ale sufletului și două feluri de oameni:

„Acei în care gândirea este o în-susire a sentimentului și acei în care sentimentul este o înșușire a gândirii. Eu simt pentru că mi-am închipuit, dumneața își închipuie, pentru că a simțit”.

MELANTA LIVADĂ

Prietenă, eternă Poesie

Cu fiecare pas pierdută
Te simt tot mai aproape
Ca pe o great armură,
Tot mai întreagă și mai pură.

Cu fiecare pas pierdută
Te simt tot mai adevărat
Ca pe-o minune alături de păcat,
Cu semnul amândurora
Pe frunte și'n surăș săpat.

Cu fiecare pas pierdută
Tăcerile sunt mai aproape
Și mai curate,
Ca liniștea întâiei lumi
A primei stele

A celui dintâi cer
A primei deziluzii
Și-a primului mister.

Aeriană plămuită
De mâna unui demon
Și-a unui Dumnezeu,
Pentru durerea celor trecătoare,
Tu ești întâiul pas necunoscut
Și ultimul știut
Sub soare.

Purtând acelaș zămbet de o veșnicie
Care atrage și înșeală,
Arzi focuri mari în ceață
Prietenă, eternă Poesie,
Ce încălzesc sacu ne înghițată
În sufletul păgân,
Pe care-l străngi la sân,
Îl creșți și îl ucizi
Cu-aceeași pățimășă dragoste
Cu care te iubim.

RADU PATRAȘCANU

FRAUENLOB

Und habe meiner töne ganze kunst
gepflegt Für euch ihr zierden im fest
und jubelsaale, Herrinnen mächtig und
unbewegt.—Wer von euch aber reichste
mir zum grusse Den Becher und den
eichenkranz entgegen Und sagte mir
dass sie mich würdig wänne Ihr leich-
tes band gehorsam anzulegen? Welche
träne und welche milde weise Gab ant-
wort Je auf meiner leier tränen? Ich
fühle friedlich schon des todes fuss. —
Bei der glocke klage folgen jungfraun
und bräute sacht Einem sang in düster
tracht. Nur zärtg hände reine und he-
re Dürren ihn zum münster tragen
zum gewölb und grab Mit königlicher
Den toten priester ihrer schönheit
zu verkären. Mädchen und mütter un-
ter den zähren Gemeinsamer witen-
schaft glessen edle weime Blumen und
edelsteine Fromm in die gruft hinab”.

Traducerea d-lui Lucian Blaga sună astfel:

„In orașul cu străvechi și înalte co-perișe. Cu'nortochiate spirale peste ușe, sub bârmele piezse, Cu zugrăvitele ferestre și cu turnuri, ce la stele-ajung. Cu steme spălăcite peste gangul lung. Lângă fântâni, când seara umple-se de svonuri, De răs și de-ale apei argintate tonuri: O viziă de suferință închinată, O viziă 'ntreagă de mușenie 'ntune-cată, Eu fost-am vestitorul demnității voastre de poveste Si cântărețul gloriei ce-a voastră este: — Voi albi copii în lungi procesiuni Cu lumânări și pan-glice, și steaguri, Și voi frunțașele unor cântări senine În colorat veșmânt pe praguri, Voi palide-amice ale neultatei cine, Voi mândrele patriene proslăvi-te, Care sub sfintele portale Purtați bro-

cale'n falduri grele, levantine.—Și'n arta sunetului m'am deprins prin pri-măveri și toamnă Pentru voi, ce'mpodo-biți cu sărbătoare sala, Puternice și ne-mișcate doamne. — Dar care dintre voi ca un salut mi-a 'ntins Vreodată' pocu-lui sau cununa de stejar Spunându-mi, spunându-mi înadins Că vrednic eu as fi să-l leg brățara'n dar? Ce lacrimă, ce blândă ispășire A dat răspuns vreodată lacrimii din lăz? Eu simt de-acum Al morții pas pe drum. — Sub dangăt jal-nic și târziu Felclore și mirese aline Urmează sumburul stieru. Mâni albe, numai pure, fragede, sublime Făgăduite sunt să-l ducă spre mormânt În cate-drală'n cor. Transfigurând cu mută și regaesă slavă Pe mortul preot al fru-museții lor. Cu lacrimă amare Fete și mire, plângându-și părășirea, Toamnă vinuri scumpe în adănc, Toamnă în criptă Flori și pietre rare Cu evlavie fără cuvânt”.

Traducerea d-lui Lucian Blaga este cum nu se poate mai bună odată ce al în vedere dificultățile textului georgian care cere și din partea cetitorului neamț o apreciaabilă sfortare până a i se des-tălnui. Și este cât se poate mai bună această traducere deoarece poetul Lucian Blaga a reușit să găsească multe corespondențe de sunet, transferând timbrurile textului original în sistemul de ritmuri și sensuri al versiunii d-sale românești. Lucrul acesta este enorm de greu din cauza texturilor întime ale limbii germane altfel structurate decât este țesutul graiului nostru românesc. Toamă de aceea nu am înțeles de ce d. Lucian Blaga și-a intitulat „Lauda femelor” splendidă tălmăcire. În afară

de faptul că, pe nemțește, echivalentul cuplului de cuvinte „Lauda femelor” i se spune Lob der Frauen (—deși Ștefan George, în calitatea-i de mare în-notor de limbă germană putea să-i spună și Frauenlob—), nimic din con-tinutul acestui profund omeneșc poem stefanogeorgian nu justifică titlul de „Lauda femelor”. Dimpotrivă. Știm însă că a existat un Heinrich von Mel-sen supranumit Frauenlob, — adică Lăudătorul femelor, sau, mai bine zis: Lăudătorul Doamnelor, Intrucât el a fost acela care a dat o celebră luptă pentru adoptarea cuvântului Frau (femeie, doamnă) și eliminarea celui de Weib (muliere, femeie). Acest Heinrich von Melssen (1250—1318) este unul din cei doisprezece Meistersinger-i. Se spune că, la înmormântare, sicriul lui a fost purtat de femei. Versurile lui Ștefan George spun acelaș lucru în strofa de încheiere a poemului tradus de d. Lucian Blaga.

Propunem deci schimbarea titlului de „Lauda femelor” și înclinăm a cre-de că titlul cel mai potrivit rămâne tot cel ales de Ștefan George, adică Frauenlob. În cazul acesta d. Lucian Blaga nu poate fi obligat să facă nici măcar mențiunea subsidiară cu privire la semnificația numelui de Frauenlob, căci poezia lui Ștefan George nu este pentru oricine. Ne-am permis să facem această notă pentru a restabili, pe deo-partă, un fapt, iar, pe de alta, pentru motive psihologice de tot speciale în ceea ce privește poezia de dragoste a lui Ștefan George. Ar fi o gravă eroare să i se atribuie acestui poet ceea ce el, — glaciulul zeu al versului german celui mai fără lacune încheag,— vede în destiul cîdat al meistersingerului Heinrich von Melssen.

TRAIAN CHELARU

DIN ZILE

O CARTE

S'a mai născut o carte și parcă nici n'ați băgat de seamă. Evenimentul a fost consemnat lapidar și indiferent, sub forma unei notițe, la cronica mărunta a unei gazete de dimineață, ca orice act de stare civilă — pe urmă notița a fost reprodusă de câteva reviste de specialitate, la fel de succint dar însoțită ici-colo de câteva elogii scrise în goana condeiului, și tăcerea care a urmat s'a lăsat grea, crâcnă, apăsătoare, ca uitarea pe lespede a unui mort-mânt.

Asta în materie de „presă”. În vitrina librărilor însă, cartea n'a murit „de tot”. Stângace și timidă ca o fetiță de școală, continua să imbie trecătorii. Glasul ei parcă șoptea:

— Nu fii rău, nu mă lăsa pradă uitării. Iamă cu tine și nu ve regreta gestul. Vreau fi a ta, te voi sluji cu credință, și din vreme pe cari le port în mine îți voi spune multe lucruri frumoase.

Dar trecătorul n'avea vreme pentru cartea care se oținea în vitrină. Privirile lui cautau cu totul altceva. Un moment, i s'a părut că se va decide asupra ei. Dar nu. A fost o amăgire. Omul a intrat în librărie, a răstăit un timp revistele ilustrate atunci sosite cu poșta și a plecat strângând la sutură un roman polițist.

Și ea, biată, tot acolo a rămas. În vitrina librăriei. Printre cărți cari îi ignorau existența. Sub privirea distrată ori nepăsătoare a trecătorilor grăbiți.

Dar nici acolo n'a stat multă vreme. Îmbătrânise. Se ofilise. Actualitatea ei trecuse. Era o carte oarecare, la fel de anonimă și la fel de inactuală ca în prima zi de apariție.

Când a simțit mâna vânzătorului e' prinde ușure de mijloc, a crezut că va fi trecută la „secția ambalaj”, pentru a fi predată cumpărătorului necunoscut.

Amăgirea a fost de scurtă durată. Din vitrina cu frumosul geam de cristal, s'a pomenit aruncată într'un colț de pod, printre hârtoage și tomuri prăfuite, în tovărășia guzganilor și a negrelor coșmare.

Un singur om, o singură inimă i-a împărțit durerea. Singur și nefERICIT în mijlocul unor semeni cari nu-i înțelegeau chemarea, pierduse orice nădejde în spiritul de apreciere al contemporanilor săi.

Era autorul. Și va-i cade visuri, câte frumoase iluzii nu plămăuse în noaptele de singuratate, la lumina cnoară a lampii cu gaz.

Pentru a-l înțelege mai bine, să facem o scurtă incursiune în viața lui de om vesnic neînțeles, adică să încercăm a da contur necunoscuței lui: dureri.

LA INCEPUT A FOST IDEIA

Da! La început a fost ideea... Încolțise în el, în noaptea gândurilor lui ca o vagă și șmoasă lumină. Nu știe cum i s'a năzarit, prin ce proces de înținare l-a apărut pe ecranul minții, dar a purtat-o în ei luni și ani de-aramul.

Ei, când ai de gând să me dai cartea prezintă? îl isodeaua tovarășii de breșă, seara când se adunau ca niște umbre la masa unei cafenele.

— Aveți răbdare! le răspundea. Cartea e ca și scrisă. Nu aștept decât să se contureze definitiv în minte, ca pe urma că-i dau drumul. Dacă n'am scris nici un rând până acum, asta n'are importanță. Principalul este ca eu ideea.

Da, avea ideea! Capul lui era plin de idei, de visuri care mai e care ma. Trănzării și mai realizabile, dar un singur lucru nu prea avea tânărl autor în vedere: bani. Ori, e știut că fără bani de chirie și pâinea cea de toate comerțurile, viața nu mai prezintă nici un interes.

Măcar de s'ar fi găsit și pentru el un Mececa, un singur om care să-i asigure banii de țigări și laurtul zilnic.

Dar asemenea oameni nu pot fi găsiți într'un oraș unde singura țintă în viață nu este decât lupta pentru găleata cu apă și nutrețul zilnic. Pe cei mai mulți, golul din stomacul tânărlui autor îl lăsa indiferenți, fiindcă ei nu știau ce înseamnă să mănânce odată pe zi și nici nu-i interesau artele.

— Negret, n'am nici o posibilitate să te ajut. Vino mâine și poate îți dau o scrisoare ce recomanăție către prietenul X, care la rândul-i te poate recomanda lui Y.

Și zilele treceau. Și nopțile îl apăsau. Și frigul din odaia cu tavanul scund îl chircea ca pe-o arătură pe scaunul beteg de pictor, făcând să-i înghețe mâna pe toc.

AH! PROPRIETARESELE...

Într'o dimineață, stăpâna mansonului i-a bătut energic în ușă. — Intră! A fost răspunsul chirieșului. Și a intrat. El își sufla în punți ca să se încălzească. Ea l-a julgerat cu o privire ghețoasă ca vânturile nordului.

— Dacă până mâine seară nu-mi plătești chiria — i-a zis — să-ți iei catrafusele și s'o ștergi.

Firește, răspunsul chiriașului a avut darul s'o mai liniștească. Nu avea de unde să-și procure banii într'un timp atât de scurt, dar peste două săptămâni, cel mult trei, are să-i dea — sigur — pe toți.

Proprietăreasa nu i-a răspuns decât atât: — Bine! Aștept s'o văd și p'asta...

...Și a plecat juroasă, trănând ușa cu hotărârea fermă ca la data promisă să nu-i mai facă nici o concesie, să fie — adică — ceva mai energică.

În ziua aceea, parcă mai tristă decât celelalte, autorul și-a părăsit turnul de fildes și-a luat-o razna pe străzi. Spre seară, s'a învârs cu câțiva goigani în buzunarul pardesului (ti cupise" aia gazeta unde făcea pe corectorul) și cu doamna navănică de-a se așterne pe lucru.

Și cu toate că în cameră era frig, până a doua zi dimineața nu s'a ridicat de la masa de scris. Momentu cel mare sosise. Cartea își cerea dreptul la viață. Romanul primise botezul întâiului capitol.

O CARTE CARE NU SE MAI TERMINA

Săptămâni și luni de zile apoi, autorul a mîgălit la opera care avea să-l consacre, să-i aducă mult răvnită glorie.

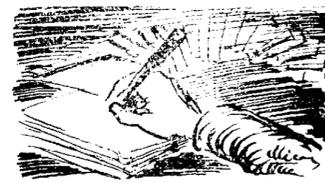
„Va fi o carte cum puțin se scriu în zilele noastre!” cântau gazetele unde tânărl autor avea „acces”.

Puțin câte puțin, se creiașe o legendă. Confrinți îl priveau cu respect. Prietenii așteptau cartea cu interes.

Dar cartea întârzia. Și lunile treceau. Și speranțele amicilor deveneau tot mai tulburi.

— Numai să nu fie o poveste! cuteza câte unul să-l isodească.

Nerăbdarea era firească. Se împliniseră doi ani de când tânărl autor le împărțise vestea și roadele muncii nu se vedeau.

Din cauză că nu putea să-și plătească chiria la timp, proprietăreasa i-a făcut bagajele și l-a pofit să plece. Zădărnice au fost rugămintele lui, zadărnice promisiunile că odată cartea terminată, se va achita de datorie până la ultimul sfânt și-i va artica chiria pe câteva luni. Noaptea următoare, și-a petrecut-o în casa unui prieten poet, iar a doua zi s'a mutat în subsolul unui vasi imobil, într'o odață nu mai mare decât o cameră, lângă camera caloriturului.

Lumină nu prea avea, așa că era silit să lase ușa deschisă pentru a o primi dela gura cuptoarelor. Și în măsura în care nu era silit să facă corecturi la ziarul unde lucra, dădea fuga acasă și scria la romanul care avea să-l consacre — scria cu un îndemnul mereu sporit, dela ora una noaptea până a doua zi dimineața la cinci, lipsit de confort și hărțuit de zgomotul cuptoarelor sub presiune.

Dacă de cele mai multe ori se culca flămând, el avea în schimb o mângâiere. Mângâierea că într'o zi cartea lui va fi un fapt împlinit și atunci... atunci viața îi va surâde într'al fel, drumuri noi și luminoase i se vor deschide și numele lui va flutura pe toate buzele.

Dar...

...VIAȚA NU-I ATAT DE SIMPLU DE CUCERIT

...Și nu-i atât de simplu de cucerit, pentru că pe lângă talent și voiața de-a învinge, se mai cere și alteceva.

În primul rând, se cere ca manuscrisul odată terminat să fie dat la mașina de scris. Omul nostru terminase cartea, dar îl lipseau banii pentru a o transcrie.

Atunci, printr'un resort firesc al memoriei, și-a amintit că undeva, într'un fund de provincie, avea o palmă de pămânc rămasă moștenire dela părinți.

N'a mai stat pe gânduri. A dat fuga acasă, a vândut pămâmul cu puțintii bani ce i-a luat pe el, s'a întors la București și a dat manuscrisul unui birou de copiat etc.

S'A ÎNTRUPAT.

-- Reportaj cu aspect de necrolog, scris pe marginea unor speranțe indoliate de literatură --

Lucrul mergea cam greu. Dactilografa era mereu distrată, mânca din cuvinte sau nu puneu virgula la locul ei unic și potrivit, așa că romancierul trebuia să-și piardă timpul dictându-i și făcând îndreptări în fiecare pagină nou transcrisă.

Doză săptămâni și mai bine a durat calvarul. Când însăfârșit manuscrisul a fost bătut, l-a luat la subvoară și plus de încrețit re a sunat la mntarea unde mai mare decât toate mări-nite se pe pământ, era

MARIA SA EDITORUL

— Ce dorești? l-a luat acesta repede în primire, fiind convins că în raporturile cu scriitorii nu trebuie să aibă neapărat o altă no din cae-afară de prietenoașă.

— Un roman! i-a răspuns noul venit, și fiindcă Maria Sa Editorul făcuse o grimasă de nemulțumire, el repede a adăugat: — Șt'u. aveți toate motivele să vă îndoii de talentul unui scriitor tânăr, dar romanul pe care l-am scris eu este...

Gmul nu l-a lăsat să-și termine vorba. — Bine, lasă manuscrisul aici, și peste o ună treci pentru răspuns.

Exact peste o lună, scriitorul grea scării editurii. De data aceasta nu l-a mai întâmpinat, cum se aștepta, Maria Sa Editorul, ci o oarecare funcționară cu atribute de secretar, care în otele libere se mai ocupa și cu serviciul.

— Sunt îrsărcinat din partea domnului director — și-a început acesta funebrel discurs — să vă comunică te manuscrisul dvs. nu e lipsit de calități, ba chiar e foarte bun, însă d'n lipsă de etc., etc., și dat fiind faptul că programul editurii noastre este așa și pe dincoai, nu-l putem publica.

Ultimele cuvinte au fost ca o lovitură de ciocan. A-l zise el (și chiar scrisese în neamărate rânduri) că editorii se ferece ca de jumă de literatură originală, însă nu și-ar fi închipuit că tomai el, care în defnitiv trecea drept bălat de talent, să fie refuzat, și încă într'un mod atât de neașteptat.

Dar refuzul acesta a fost numai începutul. Rând pe rând, editorii cărora li se adresa nu uitau să-l recomande o lună de așteptare, ea după aceea să treacă din nou pela editură pentru a primi... refuzul.

— Nu-i nimic, și-a zis el ca o consolată, am să vă dovedesc eu cine sunt și ce pot!

Hotărârea odată luată, a trecut la acțiune. În ziarul la care lucra, a început să arate „negru pe alb” umilinta la care sunt supuși scriitorii tineri, cerând în concluzie sprjmul Statului și intervenția Sese-re-ului. Dacă faptele acestea ar fi fost expuse într'un singur articol, treagă-meargă, Dar articolele se succedau, injurături nu mai conteneau și campania de „lămurire” amenința să devină interminabilă.

Într'o zi, unul din cei vizați, hotărât să pună capăt „s. andamului” și simțindu-și amenințată „cota” de hârtie, l-a luat binisor deoparte și i-a spus:

— Dar bine, nenisorule, ce ț-i-a venit de ești așa de pornit împotriva noastră? Dacă ai vreau manuscrisul și nu găsești editor, vino cu el la mine și ț-i-l public bucuros. Fimdecă capă cum știi, eu întotdeauna am încercați scriitorii tineri.

De bucurie, omul nostru simțea că i se clătina pământul sub picioare. Și ca să și-o manifeste cât mai „din pîn” și să-și dea ale că cafeleaza ce bucurie a dat peste el, în seara aceea a făcut-o „lată” cu câțiva prieteni și cu câteva halbe servite de cheineri în frac.

PRIMUL CONTRACT, PRIMA DECEPTIE

Ca în orice afacere cu caracter comercial, publicarea unei cărți nu se poate face fără un prealabil angajament scris între cele două părți interesate: autor și editor.

Autorul, fiind o persoană care se ocupă exclusiv cu vânatul fluturilor și care nu se pricepe deloc, sau aproape deloc în materie de aritmetica existențială, era firesc ca să-și pună semnătura cu ocnu închis, fără a ține seamă ca stipulațiile din hârtie nu erau cătuși de puțin în favoarea lui, ci însemnau o seamă de obligațiuni cusute — cum se zice — cu ață albă.

Dar ce importanță pot avea lucrurile acestea în ochii unui scriitor grăbit, care vrea să-și vadă tipărită „cu orice preț” întâia operă și care — mai ales! — e tânărl?

Așa se face că din banii luați drept „aconto”, scriitorul nostru s'a întors acasă cu o sumă care nu reprezenta nici a doua parte din banii cheltuiți cu transcrierea manuscrisului.

El însă era fericit. Și era fericit nu pentru că nu avea ochi să vadă că întâiul lui contract de editură însemna o decepție, ci pentru că țipa prea violent

bucuria în el ca să se mai simtă și... decepționat.

Știi, desigur, cântecul: Tinerete joc de vrei An din pariu primăverii...

Nu știu însă dacă e într'adevăr un cântec, sau l-am citit într'o carte al cărei nume nu mi-l amintesc, dar de un lucru sunt sigur: acela

că se potrivește de minune tineretii — aceleiași tineretii care delirează într'un imens „hip! hip! hura!” la meetingurile de foot-ball, sau se irosește deasupra unei coli albe de hârtie, potrivind în taină cuvinte ce din coadă au să sune... a jale.

SCRIITORULUI II STA BINE CU INSOMNIA

De când a aflat că l s'a pus cartea sub țipar și editura îi va trimite primele corecturi, nu-și mai găsea astămpărul. Numă a zilele și le tăia cu câte o linie groasă în calendar, ca să i se pară timpul mai scurt.

O stare de neliniște, frenetică și permanentă ca o obsesie îl alungase toată țihna somnului.

Nu mai putea dormi. Avea insomnie. Se perpelea în așternuturi ca un cartof în spuză. Slăbise ca un ogar.

Spre dimineață, când îl copleșea somnul și închidea pentru un ceas-ouă ochii, avea coșmare. Se visa că editorul i-a anulat contractul, că d'n pricina nelămurite i se amănase apariția cărții sau că cenzura nu vola să-i dea „bun de imprimat”.

Au trecut însă (numai el știe cum!) și nopțile acestea de insomnie și ziua mult așteptată a sosit.

S'a sculat, s'a îmbrăcat le repezeală și a dat fuga la editură. Corecturile încă nu sosiseră. Și decât să aștepte până ce vor veni dela tipografie, s'a oierit să facă el un drum până acolo.

— E un ridicul, un adevărat om vrednic de milă și ridicul! și-a zis editorul. Și l-a lăsat să plece.

Dela tipografie, cu corecturile încă umede sub braț, scriitorul a rupt-o la fugă spre casă. Era nerăbdător să le citească, să le întindă pe masa și să simtă gâdlându-l plăcut în nări mirosul proaspăt de cerneală.

Nu era un vicios, dar aerul înțarcat de esențe tari al subsolurilor tipografice era

sințurul lui viclu. Ar fi stat zile întregi în atelier, în mijlocul lucrătorilor și în zgomotul nemărunțit al mașinilor plane. Deși corectura era sințurul lucru care-l scarbea peste măsură, probabil unde traja de pe urma ei, totuși, de data aceasta o făcea cu plăcere.

Doză luni n'a mai știut ce înseamnă odihna, toasa la timp, somnul la ore fixe.

Munca ca un câtar. Se istovea ca un hamal. Alerga ca un cal de curse.

La întrebările prietenilor răspundea distrat, fără să asculte. Pe el nu-l preocupa decât un singur lucru: cartea.

Cartea care trebuia să apară, cartea în care își pusese toată nădejdea și care avea să-l aducă mult răvnită glorie.

O ZI CA TOATE CELELALTE

Când s'au tras însăfârșit ultimele voale și cartea a îmbrăcat — ca pe-o haină — coperta poliromă cu numele lui gravat pe ea, a crezut de bucurie că pământul se va opri o clipă în loc, să vadă ce minunăție s'a născut.

Mai mult încă. Era convins că în ziua aceea oamenii vor renunța la ocupațiile lor, pentru a sărbători cum se cuvine evenimentul.

Dar spre dezoararea lui, nu s'a petrecut nimic din ce și-a închipuit.

Nici pământul nu s'a oprit în loc, nici oamenii n'au renunțat la mesagiile lor preocupări diurne.

Ziua care trebuia să însemne o dată memorabilă în analele literurii, a trecut fără a lăsa nici cea mai mică urmă.

Era, cu alte cuvinte, o zi obișnuită, o zi la fel de monotonă și la fel de indiferentă ca toate zilele din calendar.

Dar mahnirea n'a ținut mult. S'a consolată spunându-și că omenirea nu l-a decretat eroul zilei, pe motivul că volumul nu luase încă drumul librăriilor.

Și e firesc să se întâmple așa: cum poți dumneața, sau eu, sau oricare altul să ne pronunțăm asupra calităților sau defectelor unui scriitor, înainte de-a lua contact cu opera lui?

PRIETENII SCRITORULUI

Mi se pare că de capitolul acesta al prieteniei, s'a ocupat (bineînțelese ceva mai pe larg și cu mult mai mult humor decât noi) și Neagu Rădulescu.

Așa, de pildă, cine l-a citit Turnul Babei, a avut prilejul să constate că cei mai inverșurati colecționari de cărți noul apărute („pe de-gratis”, bineînțelese), sunt... prietenii scriitorului.

Constituții în breslă, dar lucrând fiecare pe cont propriu, și înarmati cu îndrăzneala ca unica lor armă de achiziție, ei sunt cei mai constanți furnizori ai anticarilor și răsar când nici nu te aștepti. Și sunt atât de mulți și atât de insistenți, încât dacă ar încerca să-i satisfacă pe toți, bieții autori s'ar vedea nevoiți să tragă în plus, peste dăruia obișnuită, câteva mii de exemplare care să fie distribuite direct la domiciliu, printr'un serviciu amenajat în acest scop.

Nici eroul nostru nu s'a putut sustrage unor ascemenea plăcute obligațiuni, intrate în tradiție.

Pe stradă, acasă, la cafenea, în tramvai ca și pe șările redacțiilor, prietenii l-au luat în primire:

- Am auzit că ț-i-a apărut romanul.
- Da, mi-a apărut.
- Să nu uiti să-mi trimiți un exemplar!
- Fii sigur că n'am să te uit.
- Și mie, că vreau să-ți trântesc o recenzie!
- Și ție, că doar ne cunoaștem de când lumca.

— Dar mie mi-ai rezervat un volum? Până și frizerul unde se tundea de două ori pe an, a ținut să-l onoreze cu o astfel de cerere.

Pe acesta mai ales nu-l putea refuza. Ii promisesse omul că-i va face reclamă, că-i va recomanda cartea tuturor clienților care treceau pe sub briciul lui.

— Va fi un succes, un adevărat succes! l-a asigurat acesta.

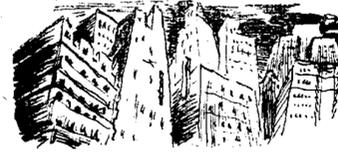
— Să dea Dumnezeu! i-a răspuns clientul, fericit de urare și gândindu-se că a doua zi cartea lui își va face intrarea triumfală în vitrina librăriilor.

ILUZII ȘI NIMIC ALT

Socoteala din fârg nu se potrivește cu cea de acasă, spune o cunoscută zicală românească. Mai ales când ești scriitor român (și pe deasupra tânărl) și numeș tău nu prezintă încă o garanție în ochii celorților pretentioși. (Știi, desigur, și d-voastră cam ce fel de „gusturi” au celorții noștri).

A doua zi, așa dar, când s'a dus să-și admire opera, aceea ce oărnunz vor face coadă în fața librăriei. Era, într'adevăr, o forță puțin obișnuită. Dar nici unul dintre trecători nu și-a îngăduit răgazul să se oprească o singură clipă în fața vitrinei, pentru a se informa (cel puțin după titlu) de ultimele cărți apărute. Și chiar dacă totuși s'au găsit câțiva care să facă un scurt popos în fața vitrinei, acela era cu totul străin de intenția pe care le-o atribuie tânărl nostru romancier.

Cel dintâi care s'a oprit (câci timp de-o oră n'a putut număra mai mult de trei persoane), a fost un elev de liceu. Remarcase printre cărți o frumoasă figură de porțelan, reprezentând o femeie în pielea goală, și se oprise să-i facă... anatomia

Următorul era un june excentric, cu o cravată de toată frumusețea și cu o pereche de pantofi așșidera. Se oprise să-și admire frizura și fața albă, prelungă, osoasă, cu urme de pudră sub nas, aducând foarte mult din profil (cel puțin așa i se părea lui) cu un oarecare... Amedeo Nazari.

Însăși, ultimul din cei trei a fost... o doamnă. Din neglijență sau poate că nu avusesse timp să-l întărească cusătura, i se rușesese port-jarterul și se oprise să-și fixeze ciorapul care amenința să-i strice... reputația. (Aceasta, ce e drept, ca să nu atragă atenția celorlalți trecători, își mai arunca din când în când privirea asupra cărților din vitrină, dând impresia că e preocupată cu trecerea în revistă a „ultimelor noutăți”).

Decepționat de spectacol, scriitorul nostru a făcut stângă împrejur și s'a pierdut în forțata de larmaroc a străzii.

Din coșitorul ei modest, timidă și sfioasă ca o fetiță de școală, cartea continua să imbie trecătorul grăbit:

— Nu fii rău, nu mă lăsa pradă desparării, iamă cu tine și nu ve regreta gestul. Vreau fi a ta, te voi sluji cu credință, și din tainele pe cari le port în mine îți voi spune multe lucruri frumoase.

Dar trecătorul n'avea vreme pentru cartea nou apărută.

Privirile lui erau vagi, distrase, indiferente, ca și viața care își urma mai departe — la fel de distrată și la fel de indiferentă — cursul ei firesc.

de Liviu Bratoloveanu

...Victor Culbecea era singurul bărbat în biroul cu nouă fete. Fusesse numit odată cu ele și faptul că era unul singur îi crease dela început o situație specială, de favoare și de răsfăț. Intre fete fusese o întrecere generală pentru a-i câștiga prietenia, pentru a și-l însuși parca, în fața căreia el trebuise să lucreze cu mult tact și multă prudență pentru a nu jigni sentimentele și pentru a nu răni nimănui.

— Își împărțea atențiile în mod egal pentru toate, ca să nu provoace gelozii și dușmăni.

— Nu vreau nici să mă iubesc, nici să mă urască. Să fim prieteni în limitele camaraderiei.

Din când în când trebuia să se prefacă surd sau orb; ca să nu audă vorbe care spuneau proza mult sau ca să nu vadă priviri care ar fi vrut să spună ceea ce vorbele n'aveau curajul.

Fiindcă nu aveau ce face, stăteau mai mult de vorbă. Glumeau, râdeau. Discutau și probleme serioase, din orice domeniu, pe care le ataca Tuca Ionescu. Victor Culbecea le lăsa să discute, până ce se împotriveau bine, apoi intervenea. El vorbea cu o ironie, care se imprăștia în atmosfera biroului ca un praf de strănutat, care irită și enervează. În discuții, chiar cele care îl simpatizau mai mult și deci sperau mai mult, erau pe poziție cu cele care-l combatteau.

— Femeile întodeauna sunt solidare în erori... le spune în fața rezistenței lor gălăgioase, uneori dusă până la îndărărire, pe care n'ar fi putut-o înfrânge cu cele mai puternice argumente. O răsturna însă foarte ușor cu o glumă. Râdeau și se împăcau.

— În aceste discuții, adversarele lui cele mai aprige erau Didița Cristu, cu logica ei sănătoasă, isvorită dintr-o judecată clar-văzătoare, ascuțită, — și Tuca Ionescu, care, cu mai puțină logică și uneori fără nici o logică, încerca să-l împotmoalească în argumente perfide și în noui sensuri naclăite într-o vorbărie înspăimântătoare. În fața acestor guri-mitralieră, adesea el renunța ca să-și mai susțină punctul de vedere, acoperindu-și fața cu un surâs de indulgență și compătimitate.

— Vezi că nu mai ai ce spune! îi strigau fetele.

— Aveți dreptate, dar nu contează cât spui ci conțeață ce spui. La ceea ce am spus, nu mai am nimic de adăugat. O discuție se poartă cu argumente, nu cu vorbe. Una din marile pasiuni ale femeii este să persiste în eroare. Am ajuns la convingerea că femeia a născocit eroarea sau că femeia s'a născut din eroare.

— A... ești deștept... mare deștept... îl ironiza Tuca Ionescu, încudată.

Din colțul ei, Didița Cristu a și dat tonul și corul începând:

Măi Culbec, Culbec, Culbec
Tare ești prostuț și bleg...

Victor Culbecea nu se supără. Râde cu poftă fiindcă știe că refrenul acesta este expresia neputinței lor de a mai aduce un argument împotriva teoriei lui.

Supărarea lor are însă o durată cu totul efemeră. În clipa următoare, satisfăcute de răzburare, contaminate de râsul lui, isbucnesc și ele în hohote de râs. Era un semnal de armistițiu.

Explozia râsului lor detună în ziduri și plaoane ca o bubuitură de tun. Pe sală s'au dus trântindu-se ca în panică. Ușa dela biroul lor se deschide și un cap sbârilit, cu părul căzut pe frunte și peste ochelari, apare în crăpătură. Figura congestionată, cu privirile parca înspăimântate, cercetează biroul dintr-o ochire. Gura are o mișcare ca într-o sforțare de a rosti o violentă, pe care însă n'o poate articula.

În clipa aceasta în birou e o liniște de mormânt. Fiecare are ceva de lucru, un lucru care n'a fost cerut de nimănui, care nu trebuia nimănui, dar care la nevoie ar putea masca inactivitatea.

Sigur la început că aici s'a auzit șgomotul, convins acum că s'a înșelat, capul din ușă, roșu ca para focului, se retrage fără să mai pue vreo întrebare.

— O s'o pățim într-o zi... zice Tita Constantinescu.

— Nu mai cobi și tu... răspunde Tuca Ionescu. Pralea nu-i om rău, deși s'biră toată ziua și trânteste și izbete... Să vedem ce ochi dulci îmi face când mă vede!

— Nu mai spune! se miră toate prin glasul „domniței”.

— Parole d'honneur, fetelor. Nați observat, când am vre-un telefon în biroul lui, vine singur și mă cheamă.

— Da, am observat. Pe noi nu ne cheamă niciodată. Pe mine m'a căutat fratele meu la telefon și i-a răspuns că nu este nici o funcționară în Minister cu acest nume.

— Pe mine m'a căutat tatăcu la telefon și la fel i-a spus... declară și Florica Leonte, care se întăplă și în fața ei în birou. Tatăcu s'a supărat foarte tare și-o să-l mustruliuască rău dacă o să-l mai muntă.

— Eu îi dau dreptate lui Pralea... intervine Victor Culbecea. Pralea nu-i telefonistul nostru. E cogemitea șeful de serviciu. Dacă vi s'ar potrivi vouă, ar trebui ca ziua întreagă să facă naveta dela ușa lui la a noastră ca să vă cheame la telefon. Omul nu stă toată ziua degeaba, ca noi.

— Să-l ia în ghiare, nu alta. Toate au sărit cu gura pe el.

— Se putea să nu-i fii parte! Sigur, corb la corb nu-și scoate ochii. Dacă ai fi puțin mai delicată...

— În cazul acesta delicetatea ar însemna slugărnicie... Și-apoi citiți ce scrie pe toți pereții Ministerului: convorbirile telefonice particulare sunt oprite.

— Fiecare funcționar are dreptul să dea un telefon două pe zi... strigă Didița Cristu. E umilitar să ni se interzică aceasta. Avem pretenția că trăim într-o lume civilizată. Civilizația ne oferă acest beneficiu, peste toate ordinele date de oameni care totmai ei nu le respectă.

— Punctul acesta de vedere e just... răspunde Culbecea. Un telefon două pe zi, da, și chiar mai multe când sunt absolut necesare. Orice om are un interes și un telefon te scutește de drumuri inutile, cheltuială cu tramvaiul, oboseală, așteptări, întârzieri, ca abea să îți se spue să vii a doua zi. Dar trebuie să recunoașteți că femeile abuzază de telefon, ea de toate celelalte.

— N'o mai face pe moralistul... se supără Sanda Neguț.

— N'o fac pe moralistul, fac constatări...

— Lasă-ne cu constatări. Fă-le în tăcere. Și ca să nu le uiți, scrijele-le în notes... îl zeflemește Didița Cristu.

— Pentru toate nimicurile, repede puneți mâna pe telefon... și vorbiți câte un ceas... abea poate să continue Victor Culbecea. N'a fost telefon la început în birou? A fost! Și vi l-a luat totmai din cauza asta. Toată ziua erați cu telefonul în mână.

— O să cerem directorului să ni-l dea înapoi... strigă Tuca Ionescu.

— Ar trebui să fie nebun ca să vi-l dea... Dacă m'ar întreba, m'asi opune.

— N'ai impresia că te întreci cu gluma, tinere? întoarce capul, privindu-l cu dispreț, Tuca Ionescu.

— Nu! Am impresia că mă aflu în Capitoliu în noaptea aceea istorică...

Toate s'au ridicat de pe scaune, agitănd mâinile, strigând la el, amenințându-l...

Și el iar râde, râsul lui care ar trebui să întărite și mai tare, dar care lor le strecoară în inimă o îndoială... poate a glumit, poate a vrut numai să le necăjească încep și ele să rădă și să-i cânte refrenul.

Măi Culbec, Culbec, Culbec
Tare ești prostuț și bleg...

Sub formă de glumă le spune Victor Culbecea cele mai crude adevăruri trase din observațiile lui asupra vieții, care și-a trimis aici atâtea ambasadoare, ca s'o reprezinte. În acest birou, retras în colțul lui, a descoperit Culbecea multe ascunzături și cute noi ale sufletului femeii, de care o singură dată, înainte de-a veni aici, se apropiase cu gingășie cu care un fluture s'apropie de floare. Crezuse că-i floare, dar era foc, căci își pârșise aripile...

În primele zile ale prezenței lui în acest birou, își privea kolegele mai mult cu ochi critici și observațiile lui erau necruțătoare. Atențiile și prietenia lor îl imblănziseră. Își găseia aici un reazim existenței lui atât de pustie altădată... Intervenția în discuțiile lor, le contrazicea, le ironiza, dar niciodată nu întindea prea mult coarda, ca să nu pleznească. Nu voia să se certe cu niciuna. Cu timpul începu să le socotească pe niște surori; formau într'adevăr o familie omogenă și, în fata oricărei amenințări de dincolo de ușă, ar fi fost perfect solidari. Ușa era o graniță. Biroul lor era ca o insulă necunoscută într'un ocean misterios, infircoșor. Oceanul acesta era Ministerul. Câteva luni de zile stătuseră în birou ca între niște ziduri chinezești. Fusesse epoca în care trebuiseră să se cunoască ei între ei. Nu-i interesa nimic ce se petrecea dincolo. „Dincolo” era o lume streină, cu misterele ei, haotică, explozătoare. Nimeni n'ar fi avut curajul să plece în explorarea ei.

Șeful de serviciu Radu Pralea, care-și avea biroul drept în ușa lor, ca o sentinelă, era pentru ei prototipul acestei lumi îngrozitoare, formată de toată ierarhia gradelor superioare, șefi de birou, șefi de serviciu, subdirectori, directori, consilieri, secretari generali, până la ministru...

Uneori pornea câte o soaptă pe săli, „vine ministrul în inspecție”, și svonul trecea din birou în birou dus de o undă nevăzută. Taisurările se destrămau pe loc, ceștile de cafele negre dispăreau în sertare, siluetele s'aplecău înfrigurate peste mesele de lucru, peste aceleași hârtii de ieri și de alaltăieri și atențiile pândeau încordate ușa. Unele chipuri păleau cum pălește frunzele când le înfioară vântul înghețat al toamnei... În așteptarea încordată clipele se scurgeau greu, obositoare.

După o oră, două, cineva își spunea părerea...

— Nu mai vine...

Părerea aceasta înviorea. Cei din birou râsuflau ușurați și chipurile se luminau. Vorba se lega din nou, la început timidă, apoi sporește, se înadea, se transforma în încetul cu încetul în larmă. Dintr'un birou trecea în altul, evada pe săli, se întindea, umplând clădirea ca zumzetul unui stup uriaș...

În biroul nouilor numiți — așa îi spunea toți și după șase luni dela numire — Lenuta Măgureanu, trezită din somn la anunțarea vizitei ministrului care nu mai venea — își lăsa iar capul pe claviatura mașinei și începea să viseze sau să doarmă deabinelea.

Când era liniște, în biroul lor plutea o pace blândă, melancolică, ca într'un cămin fericit în care nu bat furtuni. Liniște, în învăluia sufletul ca o lumină care întrecează și însănătoșește. Conștiința nemărturisită, că sunt acolo într-o luptă comună, pentru a-și asigura existența, îl indușoșă și-i apropia și mai mult unul de altul. Viața biroului înfrîna o poezie care-i urmărea și dincolo de zidurile Ministerului, țesând o legătură care nu s'ar fi putut rupe fără s'gduiri ale sufletelor.

În pacea aceasta, ca o primăvară, câte iluzii înflorea! Uneori din ele începea să curgă un cântec pe care-l cântă una, tărăgănat, cu privirile pierdute în gol, parca ar fi urmărit întru chiparea în năcluci efemere, a unui vis. Celelalte încetau să mai lucreze și ascultau, ca într-o reculegere, cântecul care le tulbură ființa...

Aprăpate în toate discuțiile ce se legau în birou, Victor Culbecea era în contrazicere cu Tuca Ionescu care avea un fel al ei, prea liber, de a judeca. Nimic nu-i plăcea, totul era prost, rău, numai ce era deștept și bun, numai ea putea să pătrundă lucrurile în miezul lor. Era în felul ei un spirit critic, dar complex subiectiv, subiectivism dus până la patimă. Din această cauză foarte rare ori judecățile ei erau logice. Colegele de birou își dădeau seama mai întotdeauna ce absurdități susține, dar, din spirit de solidaritate, erau de partea ei. Căci Victor Culbecea, spuneau ele, susținea întotdeauna, înaintea lor, punctul de vedere al bărbatilor. Deci, în discuții, îl socoteau rival.

Ceea ce admira Victor Culbecea la Tuca Ionescu era sinceritatea și curajul opiniei. Nu se sfa deloc să spue ce avea de spus. Ce avea în suflet avea și pe limbă. Cu această sinceritate, ea spusese pe nume atâtea lucruri, ceace nimeni din acest birou n'ar fi îndrăznit s'o facă. Pentru aceasta singură Tita Constantinescu o judeca aspru, dar numai când Tuca nu era de față.

Tita Constantinescu vedea, în fiecare bărbat pe care-l cunoștea, pe viitorul și atât de mult așteptatul logodnic,

care nu mai arădea. Zilele trăite formau un lanț de iluzii și deziluzii, a cărui greutate începuse să o simtă. Se temea de bătrânețe și se îngrozea la gândul că ar putea să rămăie fată bătrână. Își păzise până acum fecioria cu credința fanatică, nesdrucată nici o clipă, că sluștește un precept de morală într-o lume imorală, decăzută, pe care o disprețuia, o ura. Avea un cult pentru ea însăși, fiindcă rămăsese așa cum credea că puțină mână sunt. Își vedea chipul încununat de nimbul eroismului, în noaptea când totuși o va sacrifica în patul căsniciei și cel fericit s'o aibă, va exclama: Tu ai fost așa!... Atunci va fi cea mai mare bucurie a ei... Pentru ea luptă și se chină, într-o lume în care la fiecare pas apare o ispită și te prinde de mână, chemându-te: Vino!

Nu! Așteaptă chemarea visului:

Vino vin a mea mireasă...

Închide ochii și aude cântarea corului de heruvimi. Obrăjii i s'aprinđ, înima îi bate mai repede. O flacăără sălbatecă îl fuge prin trup odată cu sângele. Toată săptămâna caută prin ziare anunțurile de nunți și, Dumineca, ea dă dinuși la biserică. În atmosfera mistică, ascultând cântările preoților, înfrântă de taina care plutește în aer, visul se suprapune pe realitate și o estompează. Trăirea ei devine halucinantă în aceste clipe. Ea e mireasă, simte pe obrăzi focul tuturor privirilor. Cântarea preoților și a corului vine ca d'n altă lume... El, mirele, e lângă ea. Nu îndrăznește să ridice pleoaple... E atât de emoționată, că-i tremură pleoaperele. Peste priviri i s'a lăsat o ceață, o pânză de lacrimi... Cântările s'au terminat demult. Mai aude o larmă care se îndepărtează, apoi se stinge...

- n u v e l ă - de Mihail Șerban

— D-ră, nu pleci? Trebuie să închidem biserica.

Tresare. Privește fără să înțeleagă ce s'a întâmplat, la omul din fața ei. Își aduce aminte.

— A fost o nuntă aici? șoptesc buzele ei.

— Da, a fost... răspunde omul, dând din cap, cu milă.

Tita Constantinescu coborâ repede din strană și iese, aproape în fugă, din biserică.

— Săraca! șoptesc buzele dascălului bătrân.

Aerul din stradă, fără fum de lumânări, fără miros de parumuri, de busuoc și de oameni, îi tace bine. Dar sufletul i-i gol, un gol dureros, ca o cangrenă. Merge pe lângă ziduri, clătându-se, cu ochii plini de lacrimi, încât abea vede pe unde calcă. Și, când ajunge acasă, învâie cheia în ușă, se trânteste cu capul în perne și plânge ca o disperată, ceasuri întregi, până ce se liniștește.

Nimeni nu-i cunoaște suferința. E prea mândră ca s'o poată mărturisii chiar celei mai bune prietene.

De când însă e în acest birou, de mai multe ori nu s'a mai putut stăpâni.

Se vorbeau în acest birou de toate, cu o libertate, care adesea producea panică în rândul celor mai tinere. Tuca Ionescu dădea tonul și Aurelia Vântu îl ținea isonul. Se luau la întrecere și a spune năstrăvâni. În gura lor, fiecare vorbea ceva deosebit, înțelesuri. Pându cu plăcere deosebit efectul vorbelor lor asupra celorlalte fete, care, de rușine, să intre în pământ, nu alta. Fecioara din Orleans se făcea la față stacoaje ca postavul de pe masă și-și acoperea ochii cu palmele.

Acesta se întâmpla la început, căci încetul cu încetul limbile celor mai multe se deslegară. Se arătară că știu și ele destule, chiar dacă nu atâtea câte știau Tuca Ionescu și Aurelia Vântu... Numai Teodora Băndu-Fecioara din Orleans, nu descădea niciodată gura, nu ridica privirile mai sus de marginea mesei rotunde și continua să se înroșească și să-și acopere ochii cu palmele, când celelalte spuneau câte una mai boacăna.

Când biroul exploda în ras, la glumele Tuca Ionescu, Tita Constantinescu nu râdea. Stătea dreaptă, mândră, cu mâinile la piept, privind ostentativ pe febreastră, afară, sau cu un surâs disprețuitor spre kolegele ei.

— D-ra nu râde? Ne disprețuește? o întreba Tuca Ionescu, ironic și fetele râdeau pe infundate.

Tita Constantinescu nu-i răspundea și în orcea capul. — Ia'n ascultă, ce-o faci pe nebuna? Sau ai înghijit un par? se stroștea la ea Tuca. Fetele nu se mai puteau stăpâni și răsă. curgea ca o ravașare de ape care a rupt zăgăzur întămit în cale... Tita își lua geanta și ieșea din birou. Cătreera săliile ministerului, ieșea în stradă, înconjura clădirea ca într-o plimbare liniștită și se întorcea după o oră sau două. Își relua locul, parca nimic nu s'ar fi întâmplat... În birou era liniște, fiecare își găseie ceva de lucru: una scria o scrisoare, alta croșeta, alta citea o carte, Lenuta Măgureanu cu mânele și capul peste mașina de scris, dormita. Culbecea citea ziarul, Aurelia Vântu se uita pentru o nouă oară la fotografiile fetiței.

Erau însă alte zile, cu furtuni mai mari, care tulburau cu violență adăncurile stătuete ale ființei Titei Constantinescu... Avea Tuca Ionescu un dar deosebit, ca prin vorba cu două înțelesuri, să provoace discuții erotice. Nici o discuție nu se lega mai ușor. Vorbele își descărcă în voce otrava, care pătrundea în toate, creind o plăcută stare lascivă. Aurel nu mai urechi. Parcă și porii se deschidau să asculte vorbele și să soarbă minunata otrăvă. Fecioara din Orleans uita să-și mai ascundă fața în palme, ochii i s'aprindeau dela scântălele adăncurilor de iad ale trupului. Nările îi tremurau ușor, trădând înfiorarea cărnii.

În Tita Constantinescu începea arderea cea mare. Ea însă nu mai avea cei optzeci și doi ani ai Teodorei Băndu. Avea treizeci și doi și atăția ani de așteptare în groaza că îmbătrânește cu fiecare clipă și că mult așteptat nu se mai arată... Nervii i se subțiaseră și se întinseseră, cea mai slabă adiere venită din afară îi făcea să vibreze. Vuetul lor creștea în intensitate până la stridență, fără ca să mai aibă însă acea plenitudine și căldura pe care le simțea într'însa învăluindu-i fiecare cută a sufletului și fiecare celulă a trupului, altă dată. Își analiza cu spaimă simțurile, în fața cu spectrul îmbătrânirii premature...

Discuțiile acelea din birou, la care nu lua parte, o încălzeau. Incrementă pe scaunul ei, cu privirile pierdute în gol, parca n'ar fi văzut și n'ar fi auzit nimic din jur, recepționa totul. La început flăcările băntuiau numai sângele, dar apoi se întindeau și asupra nervilor. Îi venea să tipe, să sară, să muște, să plângă. Duruse, se stăpânea. Vălvățiile se stingeau brusc într'însa și rămânea ca un sac de scrum care s'a răcit. Sim, ea fiori, de ghiță în umeri. Privea în jur, toți îi apăreau streini... Igra. Pe Tuca Ionescu și pe Aurelia Vântu le ura fiindcă fuseseră măritate, cunoscură toate plăcerile vieții; pe Eugenia Banea o ura, fiindcă avea bărbat, își închipuia că vine din pat și când se duce acasă intră în pat; pe celelalte fete, le ura fiindcă unele erau mai tinere

decât dânsa, li se vedea înțerețea în priviri, în gesturi, în fiecare mișcare, iar altele, cu vârsta neștiută, fiindcă le credea ca Tuca, deși ascundeau. Tuca nu ascundea nimic...

— Asta-i ceva atât de necesar, ca și apa, ca și hrana, ca și aerul... spunea ea, fără înconjur, când fetele se mirau că-și destăinuie aventurile. E rușine să mă-nănci, e rușine să bei apă?

...Numai pe Victor Culbecea nu-l ura Tita Constantinescu. În prima zi, când intrase în birou și dăduse cu ochii de el, nu-și putuse stăpâni o tresărire. Îi plăcu. Poate... După un „poate” se ascundea destinul ei. Îi veni în gând că s'ar putea să fie înșurat cu o străngere dureroasă de inimă. Dacă n'ar fi... Poate că Dumnezeu le-a condus pașii unul spre altul... — Mai frumoasă ca mine nu-i niciuna în acest birou... și apoi, le cercetă pe toate, pe rând și ochiul ei confirmă anticiparea gândului.

Întoarce capul spre colțul în care se afla Culbecea. Voia să-i vadă mâinile, dacă avea verighe. Dar el citea ceva și ținea mâinile după birou. Curiozitatea creștea într'însa. Se ridică întrebări tot mai numeroase: Poate că avea numai o logodnică? Poate numai o simpatie? S'ar putea să fie vreo fată din acest birou! Răspunde la privirea în jur, mai atentă acum în ce-țetarea ei și rezultatul o mulțumeste și mai mult. Nu, nu-i niciuna vrednică de el. Pare băiat serios. Și pe ea, în privința asta, n'o întrece nimănui. Care bărbat n'ar fi fericit să-și găsească o femeie ca dânsa, întreagă!

O mișcare a lui i-a atras privirea. A ridicat mâinile pe masă și scrie ceva. I le vede. Emoția aceste clipe e cutemurătoare. Mâinile lui sunt libere, nu are verighetă pe degete... E clipa iluziei. Succesul i se pare atât de ușor de câștigat...

Din clipa aceea, toate gândurile și toată simțirea Titei Constantinescu au fost la Victor Culbecea. Îi asculta glasul, fermecător, parca ar fi auzit într'însul chemarea mirelui, de către corul de heruvimi:

Vino vin... a mea mireasă...

Îi urmărea fiecare pas, fiecare mișcare. Când el întârția câteodată, îl aștepta cu înfrigurare, înspăimântată că i s'ar fi întâmpiat ceva rău. Îi ducea pașii prin trei-patru uși, când el urca scările. Dacă venea cu ascensorul, îl recunoștea după felul cum izbea ușa.

Îl lua cu ea acasă, în gând, în simțuri, în toată ființa ei. Nu mai era singură. Trăia visul cu intensitatea cu care ar fi trăit realitatea.

În birou suspecta toate privirile celorlalte fete, să vadă dacă nu se îndreptau spre el. O revoltău gesturile de întămitate ale Tuca Ionescu, care-l privea de gât, îl trăgea de păr. O privea cu dispreț pe Aurelia Vântu, care voia să-l cucească cu ochii ei... Își dădea seama că dăvâie toate, cel mai mult îl iubește Sanda Neguț, cămila, spălăcită. Dar de ea nu-i era nimic. Culbecea nu-i oșoia nici o atenție... Cine s'ar putea uita la o astfel de ființă! Își zicea Tita, privind-o cu compătimitate pe Sanda, scoasă parcă atunci dintr'o bae de ciorofoam. O porclărească cămila, dar mai bine i s'ar potrivit porocla: englezoaica.

Fiindcă nu ia parte la discuții, Tita Constantinescu vorbește puțin cu Victor Culbecea. Simțea însă că nu-i este indiferentă. Câteodată, în timp ce vorbește cu celelalte, privirile li se înălțase. Deocamdată nici nu se poate să-i spue prin vorbe Victor Culbecea, mai mult de cât îl spune prin aceeași privire. Nu se îndeste că la prima ocazie, când vor fi singuri, el va vorbi alfel... Zilele trec... Așteaptă mereu ocazia aceea...

Astăzi de dimineață, în fața oglinzii, Tita a descoperit o strălucire străină în buclele ei. S'a aplicat mai mult, curioasă și speriată de o bănuială care i-a fulgerat prin gând. Degetele au smuls o șuviță din buclele negre, apoi au ales firele albe. Le-a smulț și acum le privește prostă: două fire de păr alb... Vasăzică au apărut firele albe... șoptesc buzele ei ca în fața unei nenorociri ireparabile. Castelul fermecat, plin de vise, s'a prăbușit dintr'odată la pământ și s'a făcut pulbere.

Se privește auriu în oglindă. Acesta-i chipul ei? Fața și plinște de crețuri. Liniia buzelor, plină, arciuită, s'a rupt parcă. Privirile au început să se stingă.

Nu, asta nu-i chipul ei, pe care l-a privit ieri în aceeași oglindă. Sau poate s'a schimbat ocazia? Va fi trecut o vrăjitoare pe aici?

— Au îmbătrânii! Cum voi mai ieși între oameni! își spune cu disperare.

Gândul îi zboară la fetele din birou, la Victor Culbecea, care, desigur, e mai tânăr ca ea. S'a isprăvit!

Se îmbracă în silă. Niciodată n'a fost atât de descu-răjată.

Când intră în birou, i se pare că toți o privesc cu alți ochi. Unii parca-și stă,ânesc râsul. Pe unele chipuri flutură o umbră a compătimității. Ea deabia astăzi l-a descoperit, dar cei din jur poate știu demult că avea păr alb.

— Fată bătrână!

Poate când nu e de față și vorbesc despre ea, așa-i spune. Parcă o și aude pe Tuca Ionescu. Ridică privirile și n'o vede. Nici nu-i observase lipsa. E ca amezită. O doare capul, o dor ochii. Trebuie să facă o sforțare neobișnuită, ca să înțeleagă ce se vorbește.

— Eu o admăr pe Tuca pentru sinceritatea ei și curajul opiniei... îl aude pe Victor Culbecea.

Ura îi aprinde sufletul și isbucnește năvalnic.

— Nu-e ea în măsură și nici în drept să judece pe alții, cum îi judecă. Cine-i? Ce-a fost? Și așa-i o face pe moralista. Nimic nu-i place! Nimic nu-i bine! Să ne mai slăbească cu teoriile.

Intervenția ei în discuție i-a surprins pe toți. O privesc mirați. După o mică ezitare, căci bruscarei ei l-a derutat, Culbecea spune:

— N'ai dreptate, d-ră Constantinescu, prin gura celor răi aflăm mai repede adevărul. Adevărul se revelează mai greu celor buni. Oamenii care au trecut prin toate, au o experiență și o perspectivă, mult mai întinse, asupra vieții.

(Urmare în pag. 5-a)

